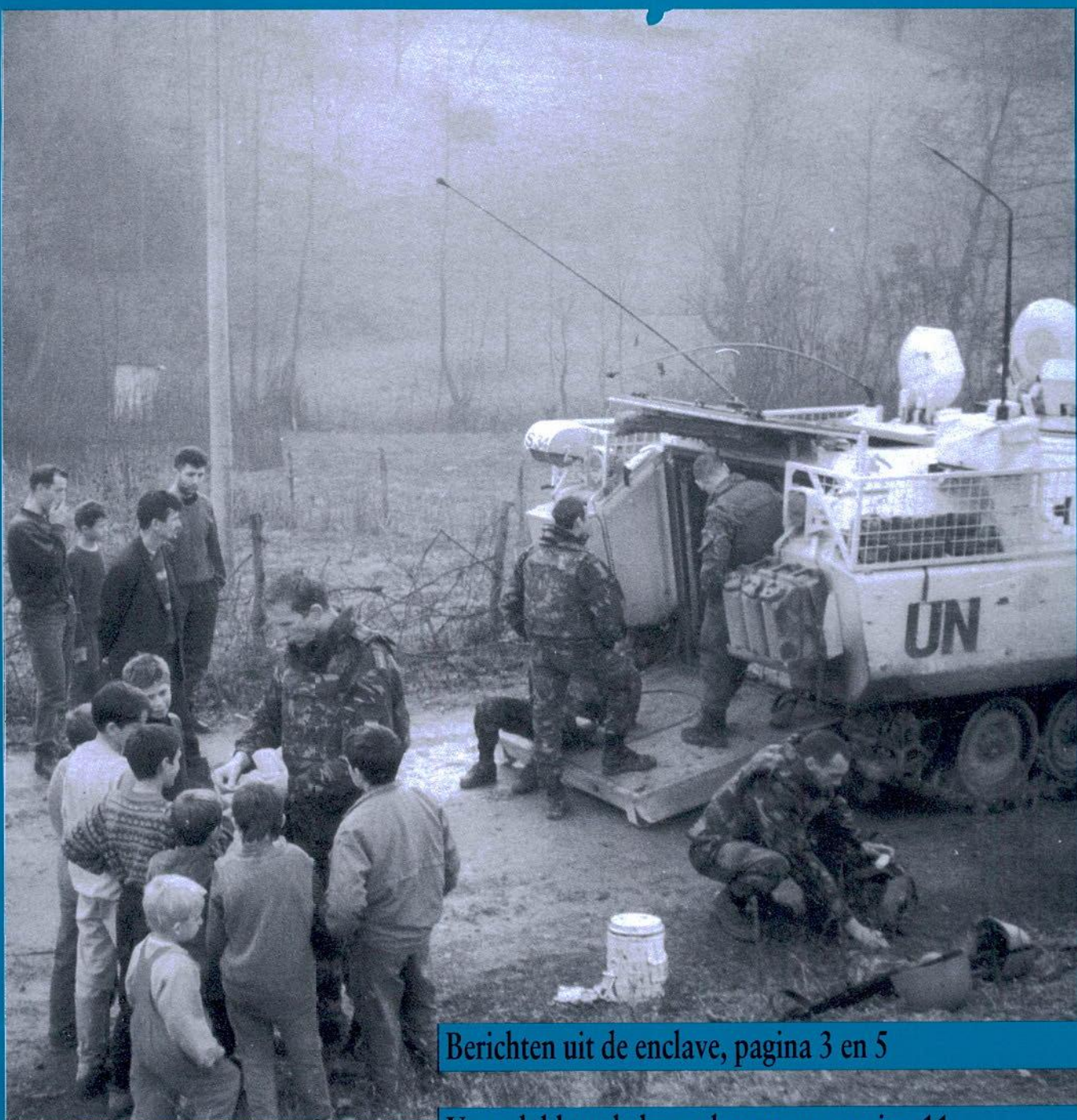

EGO

Berichten uit de enclave, pagina 3 en 5

Vertrek blauwhelmen desastreus, pagina 11

Verlof tijdens uitzending, pagina 17

nr. 4, april 1995, 34e jaargang
 Abonnementsprijs f 15,- per jaar, te
 storten op postbankrekening 480414
 t.n.v. Hoofdraadsman HGV te Zeist.
 Militairen ontvangen het blad op aan-
 vraag zonder betaling.

Redactie:

Klazien van Brandwijk-Wiltjer,
 Bart Hetebrij, Wim Heij (voorz.),
 Joan Merens, Vincent Peeters,
 Jan Sulman.

Vaste medewerkers:

Theo Carree, Arend van Dam,
 Gerard van Erkelens, Sabine
 Funneman, Cor Hoekstra (CORK),
 Pieter de Jager, Tom Janssen,
 Stef Kessels, Willy Lohmann,
 Frits Maas, Len Munnik, René Nauta,
 Marco van Nek, Leonore van
 Opzeeland, Cor Out, Theo Paymans,
 Rien Robijns, Karel Roskam,
 Paul Rutten, Hans Schonk,
 Frank Spoelstra, Jan Stoof,
 Wessel Visser, Leon Wecke,
 Hans van Wissen.

Eindredactie:

Joan Merens

Redaktiesekretariaat:

Erika Krijt-Leijendekkers

Prepress/Lithografie/Druk:

Brouwer Utrecht B.V.

Adres redactie en administratie:

Bureau Hoofdraadsman,
 Coornherthuis, Oranje Nassaulaan 71,
 3708 GC Zeist, tel. 03404-20906.

Bijdragen in EGO verschijnen op
 persoonlijke titel en vertegenwoordigen
 niet noodzakelijkerwijs de visie
 van de redactie of de dienst HGV.

Overname van artikelen en tekeningen is
 alleen toegestaan met bronvermelding.

Inhoud

Nazorg (redactioneel)	2
Bericht uit de enclave 1	3
Bericht uit de enclave 2	5
Verliefdheid maakt niet blind	7
Muziek	8
Prikkels	9
Milieu	10
Blauwhelmen	11
Kunst	12
Sport	13
Poster	14
Vragen staat vrij en puzzel	16
Verlof tijdens uitzending...	17
Film	20
Tentoonstelling	22
Valhelm	23
Boeken	25
Raadslidenlijst waar en wie	27
Tekening W. Lohmann	28

FOTO VOORPAGINA MARCO MANDEMAKER

Eindelijk is het duidelijk! De politiek neemt haar verantwoordelijkheid ten aanzien van de nazorg voor post-actieve militairen. In een brief aan de bevelhebbers, 19 december 1994, geeft de Minister van Defensie aan hoe hij de plaats van de (immateriële) personeelszorg bij uitzending ziet. Naast personeelszorg voor, tijdens en na uitzending wordt in voornoemde brief nadrukkelijk ingegaan op personeelszorg na dienstverlating.

De (SDV) Stichting Dienstverlening Veteranen zal als aanspreekpunt gaan dienen voor post-actieve militairen die, als gevolg van hun uitzending, problemen ondervinden. De SDV moet bezien naar welke hulpverleningsinstanties zal worden doorverwezen.

"Op grond van het regeringsbeleid terzake komen voor doorverwijzing allereerst de algemene zorginstellingen buiten de krijgsmacht in aanmerking. Er kunnen echter goede redenen zijn - gelegen in de aard van de problematiek van betrokkene - door te verwijzen naar zorginstellingen binnen de krijgsmacht." Maar schrijft de minister: *"Voorop staat dat in alle gevallen de hulpvrager op de meest effectieve wijze moet worden geholpen. De aard van de problematiek is dan ook doorslaggevend voor de wijze van hulpverlening."*

Eindelijk is de kogel dan door de kerk. Ex-militairen kunnen binnen de organisatie terecht met de problemen die ontstaan zijn naar aanleiding van een (VN-) missie. Voor post-actieven, in het bijzonder de ex-dienstplichtigen en ex- BBT-ers, is er nu dus de mogelijkheid gebruik te maken, na tussenkomst van de SDV, van de zorginstellingen binnen de krijgsmacht.

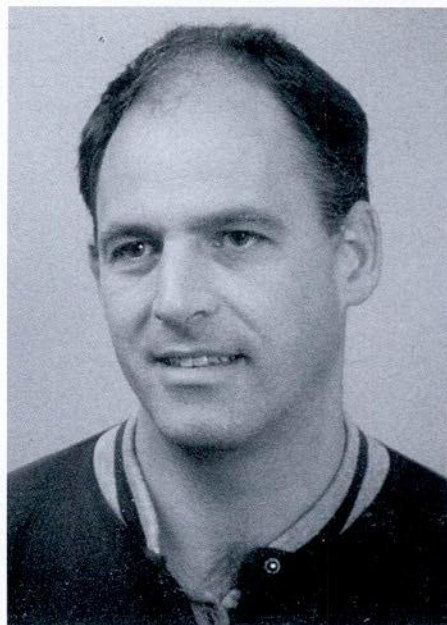
Omdat het regeringsbeleid inzake doorverwijzing er vanuit gaat dat die verwijzing op de allereerste plaats naar de reguliere burger hulpverleningsinstanties wordt gedaan is het echter in het belang van de hulpvrager noodzakelijk dat de deskundigheid, kennis en ervaring op het gebied van nazorg, PTSS e.d. van de hulpverleners binnen defensie ook bij die instanties terecht komt. Dat doorverwijzingsmogelijkheden worden gestructureerd en bekendgesteld. Dat hulpverleners van binnen en buiten krijgsmacht snel rond de tafel gaan zitten om dit te regelen. En dat er bij dienstverlating duidelijk bekendgesteld wordt waar je, als je nadien geconfronteerd wordt met problemen die z'n oorzaak vinden in een uitzending, terecht kunt.

Redactie

Raadsman Bart Hetebrij is als humanistisch geestelijk verzorger eind januari 1995 met het 13e Bataljon Luchtmobiel mee uitgezonden. Vanuit Bosnië zal Bart de komende maanden regelmatig verslag doen van zijn ontmoetingen met mensen van zowel binnen als buiten het bataljon. Bijgaand zijn eerste bijdragen.

Raadsman B. Hetebrij

Een gesprek met een tolk van Dutchbat

Onlangs raakte ik aan de praat met een van de tolken van Dutchbat in de enclave Srebrenica. We spraken over zaken als militaire dienstplicht, religie, studie, motivatie, toekomst en uiteraard zijn ervaringen met de oorlog in Bosnië. Gewoon een verhaal over de achtergrond van een van de veertigduizend mensen die klem zitten in deze enclave. Om redenen van privacy wil hij noch gefotografeerd noch met name genoemd worden.

"Het zal je maar gebeuren. Je bent een veelbelovend student verkeerskunde aan de universiteit van Sarajevo en ongeveer op de helft van je studie. Net als altijd ga je op familiebezoek in Srebrenica. Niks bijzonders, dat doe je elke maand. Even bijpraten met je familie, vrienden en bekenden. Je vriendin uit Sarajevo gaat naar haar ouders, die toevallig in Servië wonen. Je spreekt af elkaar maandag weer te zien. Zomaar een weekend in april 1992. Een weekend waarin het leven van duizenden mensen ingrijpend zal veranderen. De oorlog in Bosnië is een feit. We hebben elkaar sindsdien niet meer gezien.

■ Voorgeschiedenis

Natuurlijk waren er voortekenen van dit drama, namelijk de oorlog in Slovenië en Kroatië. Maar het werd pas echt duide-

lijk toen Servische strijdkrachten zware wapens en troepen richting Bosnië verplaatsten. Het doel was Bosnië te "beschermen". In hun kielzog kwamen allerlei paramilitaire groeperingen zoals Arkan's tijgers, yellow ants en de red ants, richting Srebrenica. In allerijl organiseerden de Moslims zich o.l.v. Naser Oric. Ondertussen hadden de Servische inwoners Srebrenica grotendeels geplunderd. Pas toen hun leider gedood was, vertrokken ze naar veiliger oorden. Het gebied in handen van de Moslims loopt dan nog van Zepa tot Zvornik. In de winter van 1993 beginnen de Serven een offensief en zijn de Moslims gedurende een aantal maanden volledig op zichzelf aangewezen. Er is geen hulp van buitenaf totdat generaal Morillon komt en hulp belooft. Er komen voedseldroppings waarbij het voedsel vaak in Servische handen valt, vanwege de steeds

wisselende frontlijnen. In zo'n tijd van voedseltekort denk je alleen maar aan eten. Een soort instinct om te overleven. Pas als je wat te eten hebt gehad, kan je aan iets anders denken. Ondertussen gaan de beschietingen op Srebrenica en omgeving dag en nacht door. Tijdens zo'n beschieting raak ik met tweehonderd anderen gewond. Zeventig personen hebben minder geluk en vinden de dood, waaronder een vriend die naast me loopt. We wandelen gewoon wat op straat en ineens regent het mortierinslagen. Je wordt door de luchtdruk weggeblazen, je krabbelt overeind en vlucht op de tast een huis in. Door rook verblind, val je over stoelen en tafels heen. Pas dan merk je dat je been wat stijver is en alles plakkerig aanvoelt. Het lijkt lijm maar het is wel degelijk bloed. De brandweerauto fungeert als ambulance en brengt je naar het ziekenhuis. Uren later word je behandeld, zwaargewonden hebben voorrang. Het is een gekkenhuis. Een paar dagen later stoppen de beschietingen ineens. Iedereen verwacht elk moment het Servisch slotoffensief. Niemand waagt zich buiten het dorp. Wat voor andere reden zouden de Serven kunnen hebben om de beschietingen te staken? Dan hoort men in de verte het geronk van pantserwagens. Het is de VN. Het zijn de Canadezen. Ze worden als bevrijders binnengehaald. De menigte is uitzinnig. Middels de UNHCR komt nu ook de voedselvoorziening op gang. Bij deze organisatie begin ik als tolk te werken, voorlopig met een contract voor drie maanden.

■ Tolk

Inmiddels zijn de Canadezen afgelost door Dutchbat. Omdat je als tolk bij de VN meer zekerheid hebt, besluit ik te solliciteren. Als een van de weinigen slaag ik voor de test en wordt als tolk bij Dutchbat aangesteld. Het is dan april 1994. Het werk bestaat uit het vertalen van Servo-Kroatisch in Engels en omge-

keerd, soms aan de frontlijn, soms met de civiele autoriteiten. Het moeilijkst te vertalen zijn de spreekwoorden, die veelvuldig in onze taal voorkomen. Daarnaast beluister ik via de radio het nieuws uit Belgrado en Sarajevo en maak hiervan vertalingen voor de commandanten van Dutchbat. Naast gratis kost en inwoning verdien ik vijfhonderd dollar per maand. Dit is aanmerkelijk meer dan de lokale schoonmaaksters verdienen. Zij krijgen naast gratis maaltijden, tweehonderd duitse marken. Dat is niet eens zoveel als je bedenkt dat op de zwarte markt een kilo zout zestig mark kost en een kilo suiker twintig mark doet. Een noodrantsoen brengt zelfs honderdewintig mark op. Voor het merendeel van de bevolking is dit onbetaalbaar. Zij zijn helemaal afhankelijk van wat UNHCR binnenbrengt, en dat is voornamelijk meel. De meeste mensen eten dus drie maal daags brood (zoutloos). Een bijzonder eenzijdig dieet. Mondjesmaat brengt UNHCR kleding en schoeisel. Met name de vluchtelingen zitten hier om te springen. Zij kwamen hier drie jaar geleden alleen met datgene wat ze aan hadden.

■ Nadelen

Ondanks alle voordelen, die het tolk zijn biedt, zijn er ook nadelen. Er is niks van jezelf, het gebrek aan privacy. Soms voel ik me een eeuwige gast. Het gevoel opgesloten te zijn in een gevangenis. Af en toe

ga ik, uiteraard met toestemming, van de compound af om even ergens anders te buurten in de grotere gevangenis die enclave heet. Uiteraard ben je ook afhankelijk van hoe commandanten je inzetten. Soms voel ik me net een woordenboek dat naar believen uit de kast wordt gehaald. Natuurlijk accepteer je dat, een alternatief is er niet.

De meeste jongens van Dutchbat doen gewoon hun werk, een enkeling is arrogant. Deze laatste categorie ziet je niet eens staan, en bezigt denigrerend taalgebruik ten aanzien van "locals". Ook heb je er bij die snoep achter uit de vier-tonner gooien, louter en alleen om de kinderen onderling te zien vechten. Hierdoor is al een kind verongelukt, dat een achteropkomend voertuig te laat zag. Gelukkig ben ik zelf dienstplichtig geweest en weet dus iets af van de militaire samenleving.

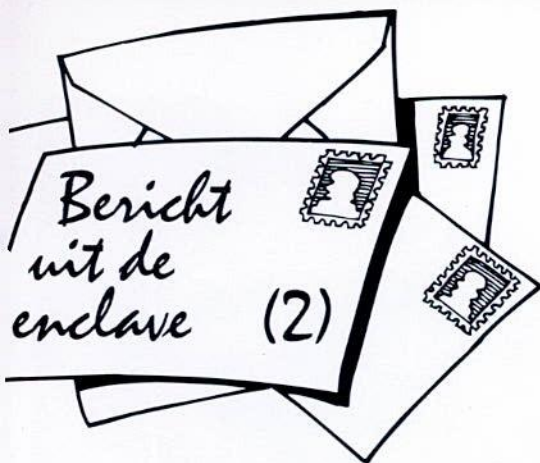
■ Wanhoop

Toen ik negentien jaar oud was, heb ik bij de luchtdoelartillerie gediend in de buurt van Zagreb. De dienstplicht bij het JNA bedroeg toen twaalf maanden en daarna word je als reservist ingedeeld bij de territoriale troepen. Maar dat is er nooit van gekomen vanwege de oorlog. Ik deelde de kamer met twaalf jongens uit alle delen van voormalig Joegoslavië. Nationaliteit speelde toen nauwelijks een rol. We maakten onderling wel grapjes over elkaar, zoals Serviërs zijn

gek op macht, Montenegrijnen zijn lui en Bosniërs zijn stom. Ondanks het feit dat de meeste officieren Serviërs waren, werden we toch niet gediscrimineerd. Wel was het zo dat religieuze uitingen in het leger verboden waren, en iedereen moest het leger in ook priesters en imams. Als je uit gewetensbezwaar geen wapen wilt dragen, krijg je een functie zonder wapen, maar dan moet je wel vierentwintig maanden dienen. Geen aantrekkelijke optie dus. Een keuze overigens die ik zelf nooit overwogen heb. Ik ben wel een moslim, maar ik weet niet eens hoe ik moet bidden en ben zelf ook nog nooit in een moskee geweest. Het enige dat moslim aan me is, is mijn naam en dat geldt voor veel mensen hier. Alhoewel je in deze moeilijke tijden wel meer mensen naar de moskee ziet gaan. Ik zelf ga niet. Ik leef bij de dag. Als je dat niet doet, dan hou je het niet vol. Als ik van te voren geweten had dat deze oorlog drie jaar zou duren, dan had ik mezelf van kant gemaakt. Door bij de dag te leven, hoef je geen hoop te hebben. Om die reden zal ik ook geen relatie beginnen. Wat heb ik haar en eventuele kinderen te bieden? Ik kan me geen enkele emotionele binding veroorloven. Het gevoel van wanhoop is soms zo groot dat ik moet overgeven. Het verstikt me en het wordt steeds erger. *Victim of fate* zullen we maar zeggen."

Raadsman Bart Hetebrij
6 februari 1995, Srebrenica

Een bootvluchteling werd 'stoter'

Als één mythe op een andere botst, dan vindt er een zeer reële gebeurtenis plaats. Dat geldt hier in Bosnië net zo goed, als destijds in Vietnam. De botsing tussen de mythes van het communisme en het kapitalisme eindigde niet met de val van Saigon in 1975. Korporaal Linh Vo (B-cie 13 Infbat) is hier het levende bewijs van. Geboren en getogen in voormalig Zuid-Vietnam zag hij zich genoodzaakt op twaalfjarige leeftijd afscheid van zijn familie te nemen en op een boot te stappen met onbekende bestemming, louter en alleen om zich aan de dienstplicht te onttrekken. Ik praat met hem over zijn jeugd in Vietnam, z'n familie, z'n ontsnapping, over Nederland, en over z'n keuze voor het leger met de daarbij behorende uitzending naar voormalig Joegoslavië. Hier uit Srebrenica het verhaal van een bootvluchteling die "stoter" werd.

Korporaal Linh Vo

"In 1954 viel Vietnam in twee delen uiteen: het communistische noorden en het kapitalistische zuiden. In dat jaar besloot mijn moeders familie naar het zuiden te gaan. Als streng katholieken konden zij zich niet met de nieuwe leer verenigen. Overigens zijn de meeste noordelingen streng en strikt in de leer of ze nou communistisch of katholiek zijn. Misschien is dat inherent aan het zware boerenbestaan. In de jaren zestig ontmoette zij mijn vader, die uit het midden van Vietnam komt. Toen ze elkaar ontmoetten, was hij al beroepsmilitair en diende als jachtvlieger bij de Zuid-Vietnamese luchtmacht. Hij was toen al een overtuigd anti-communist. De executie van zijn vader door de noordelingen zal hier aan bijgedragen hebben.

■ Jeugd

Op 19 maart 1968 ben ik geboren in Saigon. Vlak daarna verhuizen we naar een militaire basis aan de rand van de rivier de Mekong. Aan de overkant begint Noord-Vietnam. Vooral 's nachts worden we door vijandelijke artillerie onder vuur genomen. De sirenes beginnen te loeien en m'n vader wordt met een jeep opgehaald om zich klaar te maken de overkant te bombarderen. Ondertussen zoeken wij de veilige ruimte van de bun-

ker op. De eerste twee a drie jaar was ik altijd bang, later wordt het heel normaal. Alles went. Hij is zelfs een keer neergeschoten. Gelukkig kon hij zich per parachute in veiligheid stellen en pikte de marine hem uit zee op.

■ Val van Saigon

Het is 1975 en op het nieuws horen we dat Saigon is gevallen. M'n vader overweegt te vluchten. Er is plaats voor twee in de jachtbommenwerper. Hij besluit uiteindelijk bij z'n gezin te blijven. Bij toeval wordt hij op dezelfde dag ook nog majoor. Het hele land is in chaos. We gaan naar Saigon om ons bij de rest van de familie te voegen. Daar blijkt dat mijn grootmoeder, met al haar kinderen behalve mijn moeder, met de Amerikanen vertrokken is. De mensen die voor de Amerikanen werkten moesten zich nu melden. M'n vader gaat voor twee jaar de gevangenis in. Na die twee jaar volgt een selectie. Jachtvliegers vallen in de zwaarste categorie "oorlogsmisdadigers". Zij hebben per slot van rekening Noord-Vietnam gebombardeerd. Hij wordt overgeplaatst naar een werkkamp in het Noorden. Hij zal pas in 1990 om gezondheidsredenen vrijkomen.

Het is 1980. M'n vader zit al weer vijf jaar vast. Al die tijd heb ik hem niet gezien. Ik bewonder mijn moeder om haar trouw jegens mijn vader. Tallozen zouden een andere, meer gemakkelijke weg bewandeld hebben. Misschien komt dat door haar strenge, katholieke opvoeding. 1980 is niet alleen het jaar dat mijn vader z'n eerste gevangenis-jubiläum "viert", maar het is ook het jaar waarin ik als twaalfjarige een oproep voor militaire dienst krijg. Vietnam voert op dat moment oorlog tegen de Rode Khmer in Cambodja. Het Vietnamese leger gebruikt voor deze oorlog liever kinderen van voormalige collaborateurs dan hun eigen zonen. Moeder wil me zo snel mogelijk het land uit hebben. Ze vraagt aan me of ik oma in Amerika wil bezoeken. 's Nachts kleeft ik me aan en krijg nog vijftig dollar in m'n broekzak gepropt. We lopen stiekem richting zee. De douane is al omgekocht. Pas later hoor ik dat zij

voor m'n plaatsje op de boot 3500 dollar aan goud heeft betaald.

■ Op de vlucht

De boot is twaalf meter lang en vier meter breed. Bij vertrek zitten er 155 mensen op. Moet je je voorstellen een hele compagnie op zo'n boot. Vier dagen en drie nachten zijn we op zee. Iedereen is moe, hongerig, maar vooral dorstig. Ik heb helemaal niks bij me en m'n vijftig dollar ben ik in het gedrang ook al kwijtgeraakt. Er steekt een storm op. Een sleper van Smit-Lloyd ziet af en toe een stip op de radar. Door de hoge golven worden de vluchtelingen aan het zicht van de stuurman onttrokken. Uiteindelijk weet de sleper ons op te pikken. Aan de vlag menen we te kunnen zien dat het een Franse boot betreft. Van Nederland hebben we nog nooit gehoord. Laat staan dat we de Nederlandse vlag kennen. Aan boord krijgen we drinken en eten. In Singapore worden we afgezet en belanden in een vluchtelingenkamp. Ook hier worden we goed behandeld. Het is 1980, vluchtelingen zijn nog welkom. Na drie maanden kan ik kiezen uit twee eindbestemmingen: Nederland, omdat ik door een Nederlands schip opgepikt ben, of Amerika, omdat m'n vader in het Zuid-Vietnamese leger gediend heeft. Uit dankbaarheid voor m'n redding kies ik voor Nederland.

■ Nederland

Winter 1981 kom ik in Nederland aan in een opvangcentrum te Bussum. Het eerste wat me opvalt zijn de rokende koeien. Later hoor ik dat het bevroren lucht is. De opvang was uitstekend. Ook hier waren vluchtelingen toen nog welkom. De taal leren is verschrikkelijk moeilijk. Ik begin gewoon weer op de lagere school. Als ik achttien ben, kom ik er vanaf. Ondertussen verhuis ik naar Zwolle en ga verder met de Havo. Deze school maak ik niet af, wel de Meao. Eigenlijk had ik liever de Havo afge maakt, want m'n ideaal is jachtvlieger te worden. In Zwolle woon ik met een aantal Vietnamese jongens, ook bootvluchtelingen, in een huis. Heel gezellig. We verdelen de taken en praten vaak

over onze families in Vietnam. Regelmatig schrijf ik naar huis en probeer hen met wat geld te ondersteunen. Ze hebben het heel zwaar. Economisch gaat het heel slecht.

■ Ouders in Australië

Het is 1990. Ik krijg een brief van mijn moeder dat vader, lopend, naar Thailand gevlucht is. Hij kon het niet meer aan zich elke dag op het politiebureau te melden. De angst om zomaar weer in de gevangenis te belanden was te groot. Moet je je voorstellen wat een tocht dat geweest is. Lopend van Vietnam dwars door Laos naar Thailand. Hij leefde op datgene wat hij in de jungle vond, voornamelijk insekten. Moeder en broer bleven achter omdat het risico van overval en verkrachting te groot was. Ondertussen moet moeder de autoriteiten omkopen en een verhaal ophangen dat hij op familiebezoek is.

Vader zal een half jaar als geregistreerd vluchteling in Thailand blijven. Hij kan zo naar Amerika, omdat hij in Noord-Vietnam gevangen heeft gezeten. Misschien heeft hij wel informatie over vermiste Amerikaanse soldaten (MIA's). Omdat m'n vader zich door de Amerikanen verraden voelt, kiest hij voor Australië. Ook het Australische klimaat speelt een rol, want de vlucht door de jungle en al die gevangenisjaren hebben hem lichamelijk gesloopt. Niet lang daarna volgen in het kader van de gezinshereniging mijn moeder en mijn broer. Mijn familie heeft nu een goedlo-

pend Vietnamees restaurant in Canberra en m'n broer studeert zelfs economie aan de universiteit.

In 1991 zit iedereen van mijn familie veilig in Australië. Ik heb m'n vader dan al zestien jaar niet meer gezien. De verrassing is enorm als ik hem in de *Surprise Show* van Hennie Huisman terugzie. Een plannetje van m'n vriendin. Tegenover me staat een vreemde man. Ik weet niet wat ik moet zeggen. Eigenlijk ben ik bang om de avond met hem alleen door te brengen. Ik vraag mijn vrienden er bij te blijven. Langzaam wordt een vader-zoon relatie opgebouwd. Na drie maanden vertrekt hij.

■ Anderen helpen

De verhalen van mijn vader over zijn gruwelijke ervaringen stemmen me tot nadenken. Ik wil op een of andere manier mensen helpen, die net zo in de ellende zitten als wij hebben gezeten. Als ik 's avonds op de televisie reclame over luchtmobiel zie, staat mijn besluit vast. Ik wil uitgezonden worden naar ramp- of oorlogsgebieden. In plaats van altijd zelf geholpen te worden, wil ik nu eens aan de andere kant staan. Na een pittige opleiding kies ik vanwege m'n Meao opleiding voor de functie van hulpadministrateur.

Nu zit ik hier in Bosnië, om precies te zijn bij de Bravo-compagnie in Srebrenica. Soms vind ik het jammer dat de VN niet een ruimer mandaat heeft, maar louter door haar aanwezigheid kunnen tenminste de machtelozen, zoals vrouwen en kinderen, van voedsel wor-

den voorzien. Overeenkomsten tussen de conflicten in voormalig Joegoslavië en Vietnam zijn er nauwelijks. De verschillen zijn echter des te aanmerkelijker. Joegoslavië heeft een lange traditie van wantrouwen, haat en oorlog. Daarnaast kiest men partij. Men is Moslim, Kroaat of Serviër. Ook systematische verkrachting als onderdeel van de haatcampagne kwam bij ons niet voor. In Vietnam koos je anders partij. Je werd communist of kapitalist. Een traditie van haat was ons onbekend, vandaar dat plundering en verkrachting slechts incidentele vormen aannam. Noord- en Zuid-Vietnam vormen nu weer één land en dat gaat, weliswaar met vallen en opstaan, redelijk. In Joegoslavië zie ik dat nog niet gebeuren. De haat is hier zo hevig. Nee, ik denk dat de oorlog hier nog heel lang zal gaan duren.

Het contrast met Nederland is enorm. Ik mis Nederland nu al, ik wil daar voor altijd blijven. Laatst ben ik op familiebezoek geweest in Australië, een mooi land maar het trekt me niet. Daarnaast ben ik ook m'n familie ontgroeid. Ik zou niet meer in het strakke gereguleerde Vietnamese familielevens passen. Ben ik teveel Nederlander geworden? Ik weet het niet. Wat ik wel weet is dat ik alles aan dit land te danken heb en dat de mensen erg vriendelijk zijn. Als ik op Schiphol uit het vliegtuig stap, zal ik de grond kussen."

*Raadsman Bart Hetebray
8 februari 1995, Srebrenica*

VERLIEFDHEID MAAKT NIET BLIND

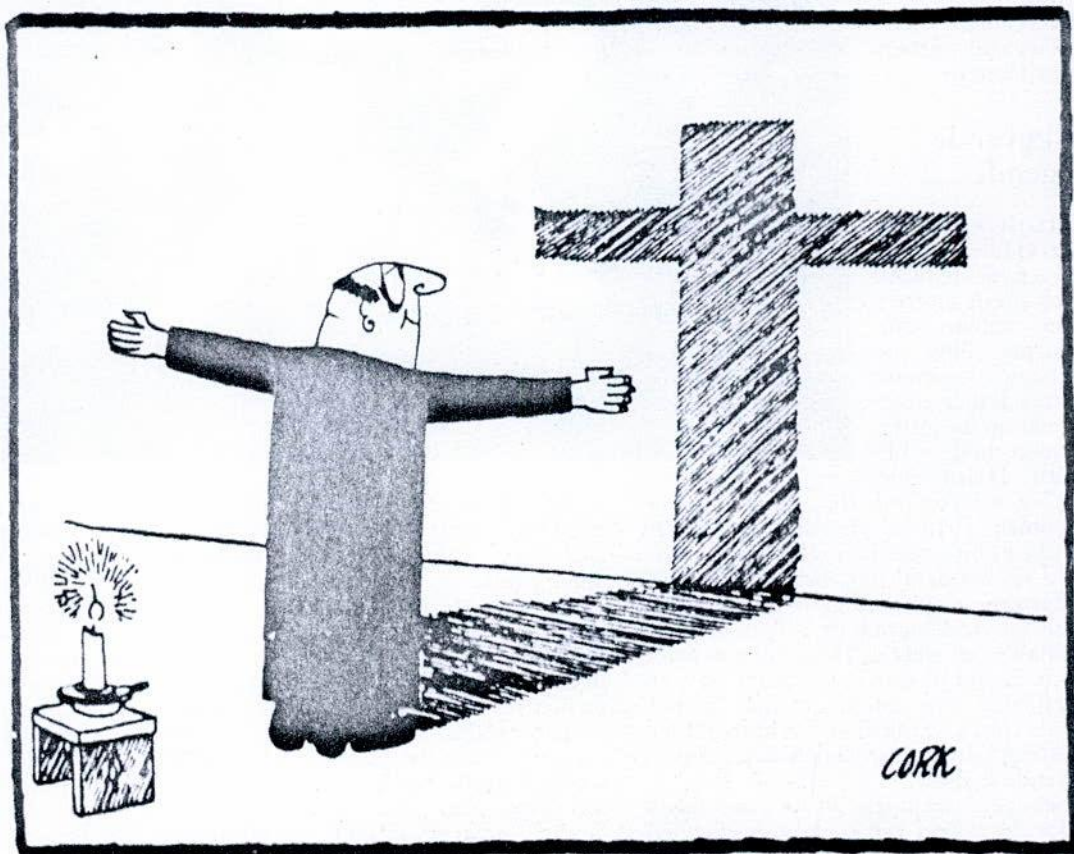
Ik ben met mijn 63 jaar nog steeds verliefd. Op de stad waar ik tijdelijk woon: Kaapstad. De mensen van alle mogelijke kleuren van de regenboog zijn vriendelijk en gastvrij. En Zuid-Afrika is een waanzinnig mooi land vol variatie, waar ik niet genoeg van kan krijgen. Maar soms kan ik me toch flink ergeren, want sommige Zuidafrikanen kunnen ook onuitstaanbaar zijn.

Dat bleek weer eens bij de dood van Joe Slovo, de communist, die ooit gehaat werd als de pest door de aanhangers van de apartheid en die bij de zwarten de meest geliefde blanke was. In de korte tijd, dat Joe minister van volkshuisvesting was, had hij zo'n indruk gemaakt op zijn vroegere tegenstanders, dat zijn dood alom betreurd werd - met uitzondering dan van die ene gevangeniswacht, die de vlag halfstok moest hijsen en er toen maar een dooie rat aan bond. Dat Joe zo'n diepe indruk heeft gemaakt, verbaast niemand die hem bij zijn leven heeft gekend - de gehate communist was een buitengewoon vriendelijk mens, die volstrekt toegewijd was aan de strijd tegen racisme en apartheid. Het was dus hartverwarmend om te zien dat zoveel Zuidafrikanen de dood van Joe betreurden. Overal in het land werden propvolle herdenkingsbijeenkomsten gehouden, met gloedvolle, lovende toespraken. Joe Slovo zou zelf wel een paar geestige opmerkingen hebben gemaakt over die eerbewijzen en ook over de pogingen om hem, de atheïst, alsnog in te lijven in het Rijk van De Gelovigen. In de Anglicaanse kathedraal van Kaapstad (waar vroeger zo vaak protestbijeenkomsten werden gehouden) begon de eerste priester al meteen van dik hout zaagt men planken: *Wij bevelen zijn ziel in de genade van God.* De priester dacht misschien zelfs, dat hij de atheïst Joe Slovo nog een laatste dienst bewees, maar hij ging wel lijnrecht in tegen diens uitgesproken wens. Vervolgens waren er een paar christelijke voorgangers, die zich wel aan Joe's wensen hielden en ontroerende toespraken hielden. Maar daarna ergerde ik mij weer aan die rabbi (Joe was geboren uit een joodse moeder), die het nodig vond om een stuk uit het Oude Testament te lezen in het

Hebreeuws. Hij zei nog te hopen, dat Joe dat misschien als klein kind wel eens had gehoord! En tenslotte was er nog die priester, die even vermeldde, dat er door sommige christenen protest was aangetekend, dat in de kathedraal van aartsbisschop Tutu een bijeenkomst was georganiseerd voor deze vervloekte communist. De priester verhaalde daarop hoe Jezus zelf had verklaard dat die ene heidense Romeinse soldaat een grotere gelovige was, dan zij die beweren gelovig te zijn. Ik kreeg kriebels, want dat betekende volgens mij: "Al was Joe Slovo dan een communist, hij was toch een fatsoenlijk mens". Tijdens zijn leven heeft Joe Slovo zonder enige moeite samengewerkt met progressieve geestelijken binnen en buiten Zuid-Afrika. Maar vele Zuidafrikaanse geestelijken en gelovigen hebben altijd geweigerd om communisten zoals Joe Slovo serieus te ne-

men als bondgenoten. Dat waren immers de "misdadigers van het Rooie Gevaar" die de Christelijke Beschaving bedreigden? Nu begint het langzamerhand door te dringen in het nieuwe Zuid-Afrika, dat communisten zoals Chris Hani en Joe Slovo terecht vochten tegen het systeem dat helemaal niet christelijk was. En bij de begrafenis zei die andere rabbi, Harris, dat de gelovigen, die Slovo gisteren nog voor terrorist hadden uitgemaakt, nu hun mond moesten houden. En dominee Barney Pityana zei nadrukkelijk dat Slovo geen christen was: Ieder mens heeft het recht om hem te geloven of niet te geloven. Maar jammer genoeg konden andere dominees en priesters zich niet inhouden - zij eisten Slovo's onsterfelijkheid op binnen hun eigen versie van Hemel en Hiernamaals. En daarom erger ik mij (soms) aan Zuidafrikanen, die het niet kunnen uitstaan, dat sommige mensen niet aan enig geloof willen meedoen. Als een volgende keer weer christelijke, islamitische, joodse voorgangers de overledene postuum opeisen voor de religie, loop ik opnieuw de kerk uit.

Karel Roskam

BALANCE

Nieuwe CD Van Halen biedt niet echt iets nieuws

Een tijdje geleden mocht de fanclub van Halen het genoegen smaken een bijzonder optreden van deze wereldberoemde band bij te wonen. Het rock-kwartet speelde immers in een kleine zaal op een geheime locatie. Die 'geheime locatie' bleek een zaal te zijn in Arnhem. Het markante eraan was dat, terwijl de zaal toch zo'n duizend man kon verstouwen, dat voor een act als Van Halen natuurlijk peanuts was. Het was voor de fans een uitgelezen kans om eens binnen een afstand van een aantal meters naar hun idolen te kijken. Het optreden, dat ook live uitgezonden werd door een bekende Nederlandse radio omroep, was de eerste presentatie van de nieuwe CD van Halen, *Balance*. Te horen en te zien was hoe ook op een klein podium de band overkwam als een bruisende, enthousiaste groep muzikanten.

■ Levende legende

Gitarist Edward van Halen komt de eer toe de techniek op de elektrische gitaar een enorme duw te hebben gegeven. Dat is al meteen te horen op de eerste - toen nog - LP 'Van Halen' uit 1977, waarop hij zijn 'fingertapping' techniek virtuoos demonstreerde. Dit snufje komt eigenlijk uit de flamencowereld en houdt in dat, behalve de hand waarmee de akkoorden op de gitaarhals gedrukt worden, ook de andere hand op de hals in de weer is. Door het met beide handen indrukken van snaren op verschillende momenten, ontstaan wervende solo's. Dankzij dit vernuftige snufje kreeg Edward van Halen de status van levende legende.

Toen deze techniek als een schokgolf door de wereld van rockmusici denderde, trok menige aankomende gitaarbeul

zich beschaamd en verbijsterd terug in het oefenhol. Inmiddels kan geen enkele zichzelf respecterende hardrockgitarist nog zonder. Supertalenten als Steve Vai en Joe Satriani maken er te pas en te onpas gebruik van. Maar buiten deze belangrijke vernieuwing is het spel van Edward van Halen ook opgebouwd uit zorvuldig gedoseerd effectengebruik. Niet alleen is dat te horen op de nieuwe CD *Balance*, ook tijdens het privé-feest-

trumentale stukken lijkt *Strung Out* op het werkstuk van een 19e eeuwse geflippte componist op een ontstemde piano, en biedt *Doin' Time* maffe percussiege-luiden die van box naar box kruipen. *Baluchiterium* is nog het meest conventionele instrumentaaltje. Maar het is veel bezadiger van opzet in vergelijking met het razendsnelle vuurwerk, zoals in *Eruption of Spanish Fly*, dat op eerdere CD's te horen was. *Amsterdam*, bedoeld

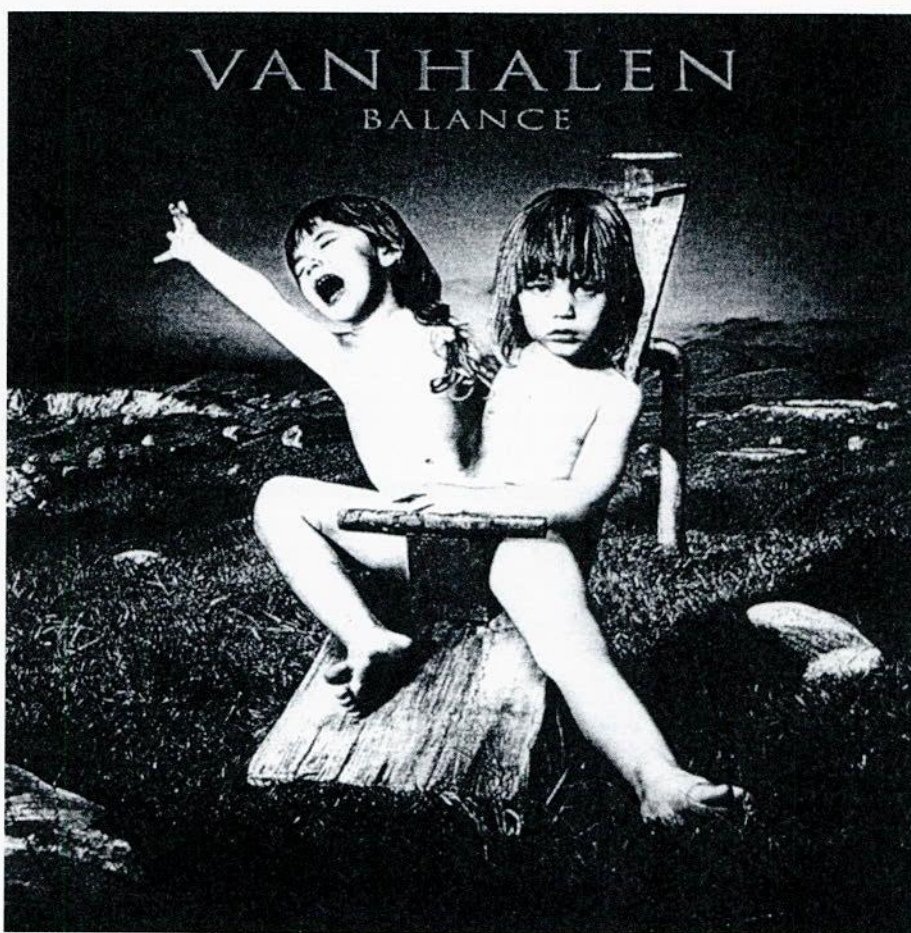
als ode aan onze hoofdstad, refereert natuurlijk weer aan de kof-fieshops en de rosse buurt.

Wat live meteen hoorbaar werd, is dat het kwartet zich ontwikkeld heeft tot een degelijke rock band. Dat na een aantal CD's van wisselende kwaliteit. En het aan de kant zetten van frontman David Lee Roth en diens vervanging door Sammy Hagar.

Het bijzondere is vooral te vinden in de aanstekelijke liedjes, en het voortreffelijke vakmanschap van de gitarist, naar wie, samen met broertje Alex op drums, de band is genoemd. Zo werd de solo uit *Don't tell me*, die ongelooflijk mooi door effecten ingekleurd is, perfect weergegeven. Voor de fans was het allemaal worst. De

goden van zo dichtbij en speciaal voor hun was op zich natuurlijk al de belevenis, goed voor menig gloeiend verhaal aan de kleinkinderen. Voor de objectieve luisteraar werd duidelijk dat Van Halen weliswaar niet meer tot echte vernieuwende dingen in staat bleek, maar dat het muzikale spel en het plezier goed overvonkten. Dat de band het zelf ook een prima avond vond verhaalde zanger Hagar. Hij riep dat het jammer was dat ze niet vijf miljoen méér uitzinnige fans van een dergelijk kaliber hadden.

Theo Paymans

je van de band in Arnhem bleek hoe goed hij in staat is om zijn *heavy* gitaarspel fraai in te kleuren met diverse rand-apparatuur.

■ Nieuwe CD

In het repertoire namen de nummers van de nieuwe CD de grootste plaats in. Op *Balance* staan 12 patente rock nummers, waarvan het bijzondere vooral te vinden is in de intro's. Zo zijn de eerste seconden van het eerste nummer *Seventh Seal* gevuld met de gezangen van Tibetaanse monniken. Van de ins-

Wanneer kunnen we weer bloemen plukken?

De lucht is stralend blauw.
Wolkenloos.
De zon schijnt.
Het ruikt naar lente overal.
Na een winter met veel sneeuw,
veel regen en veel modder,
lijkt het eindelijk opgeruimd.

Het is stil.
Je hoort alleen wat mensen praten,
en in de verte blaft een hond.
Er wordt al een week niet meer geschoten.
Geen inslagen van mortieren meer.
De mannen lopen niet langer met hun
wapens machteloos te zijn.
Ze hebben de wapens al een week
niet meer nodig.
Kinderen lopen op straat.
Ze mogen weer naar school.

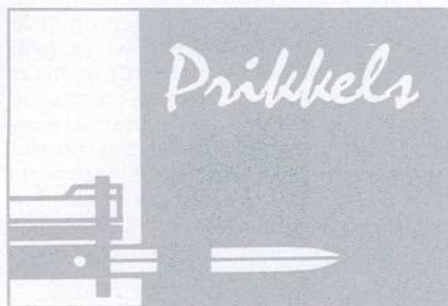
Het is voorjaar.
Buiten ruikt het naar belofte.
In de berm staan langs de kant
van de weg bosjes met gele
primula's te bloemen.

Ik wil er wat uitsteken,
om mee naar binnen te nemen,
om ook binnen de vrede
welkom te heten.
Een ongewapende man rent op me af.
Hij trekt het zakmes uit mijn handen:
Overal liggen nog mijnen.
Je moet nog geen primula's uitsteken,
je kunt nog steeds geen bloemen plukken.

Het zal nog een hele tijd duren
voordat het echt lente wordt.

Immy Beijer

Prikkels

De journalisten Holman en Van Gogh hebben voor de rechter gestaan wegens godslastering. Ze hadden in hun column mensen gekwetst in hun heilig geloof. In ons land wordt men daarvoor niet veroordeeld tot de doodstraf. Holman werd zelfs vrijgesproken, omdat er maar één christen een aanklacht had ingediend. Door de publiciteit volgden er meer, maar die rekende de magistraat niet meer mee als gekwetsten.

Veel mensen hebben een levensovertuiging die niet als basis heeft het geloof in een bijzondere openbaring. Een aantal christenen vindt derhalve dat die men-

sen niet gekwetst kunnen worden. Toch waren veel mensen kwaad door het verhaal van de toenmalige minister van justitie Hirsch Ballin, tijdens de CDA-verkiezingscampagne. Hij stelde toen dat een regering zonder het CDA, een samenleving oplevert, waarin ouders met een gehandicapt kind kwalijk zal worden genomen dat ze geen besluit hebben genomen voor een abortus. Zo'n maatschappij is niet christelijk, dus van God los. Hirsch Ballin en zijn mede-christenen gebruiken hun opvatting over abortus en euthanasie als laatste strohalm voor het bedrijven van christelijke politiek. Die strategie had geen succes, het CDA verloor twintig zetels.

Degenen die zich kwaad maakten over deze wijze van campagne voeren waren in feite ook gekwetst. Het was geen godslastering maar menslastering. Toch stapte niemand naar de rechter om de minister van justitie eventueel te laten veroordelen.

Bij de Evangelische Omroep wordt continu hun opvatting over abortus en euthanasie in de programma's verwerkt.

Doel hiervan is het ledental op peil te houden. Over euthanasie maakt men de oudere mens bang alsof in elk verzorgings- of bejaardentehuis de verpleegkundige klaar staat met de injectiespuit. In het ziekenhuis staat achter elke deur iemand die je leven wil bekorten. Bij abortus stelt men voortdurend dat ons land door de ontwikkeling van de wetgeving, afglijdt naar een goddeloze samenleving. Men verzwijgt dat het aantal abortussen in ons land het laagst is in de hele wereld.

Oud-hoofddraadsman Lips zei destijds dat humanisten een gezamenlijke afkeer hadden voor iedere vorm van indoctrinatie en in de tweede plaats bekend zijn om hun geroemde humanistische tolerantie.

Enerzijds is de wijze waarop Holman en Van Gogh soms over christenen schrijven geen middel om ooit te komen tot enige dialoog. Anderzijds is het de vraag of het juist is om altijd maar die geroemde humanistische tolerantie hoog te houden.

Cor Out

VOOR VECHTERSBAZEN GELDT 'MILIEU' NIET

Oorlogsvoerders hebben weinig op met het milieu. Ze hebben wel andere zaken aan hun hoofd. Dat blijkt steeds weer uit de tv-beelden vanuit Bosnië, de Kaukasus en waar het verder maar broeit, konkelt, vecht. Toch zie je dat in eerste instantie niet af aan die filmfragmenten met tanks, gepantserde gevechtswagens en ander materieel. Soms vallen die beelden zelfs op door de serene rust die veel van die oorlogslandschappen uitstralen. Alsof zomaar de lente kan beginnen, de bloesem kan verschijnen, het leven van alledag z'n rechten kan vasthouden. Even lijkt de reportage dan een VVV-truc: als de oorlog voorbij is, kom dan gauw, er is hier veel te genieten.

Een illusie van vrede, van natuur, begeleidt het oorlogstuig. Tot dat er ergens in zo'n tank, zo'n gevechtswagen gas wordt gegeven, er plotseling haast geboden is, de zaak versnelt. Zwarte vuiligheid verlaat de knalpijp. Nog vóór er een schot is gelost, gaat het landschap al op in rook en roet. In Nederland wordt zo'n voertuig direct van de weg gehaald. Daar kennelijk niet.

■ Carterolie tussen de rotsen

Oorlog blijkt niet alleen vaak een gevecht tegen de vijand, maar ook tegen natuur en milieu. Dwars door die tv-beelden borrelen vragen op. Is de motor wel goed afgesteld, de olie wel op tijd ververst? Kunnen ze niet wat kalmer rijden, dat scheelt brandstof. Doen ze daar eigenlijk wel aan goed onderhoud? Zijn er in die landen wel milieuvorschriften in het leger? Zijn er afspraken, internationale conventies als het om het behoud van het milieu in oorlogstijd gaat? Nee, natuurlijk, het maakt die vechtende idioten van hoog tot laag en hun opdrachtgevers ver weg van de vuurlinie waarschijnlijk helemaal niets uit. Zo zullen ze hun bierflesjes niet in de glasbak gooien en hun propagandakranten niet bij het oud papier. Zo laten ze hun carterolie gewoon nog in het gras, tussen de rotsen, in de drinkpoel lopen. Zo schieten ze kostbare waterreservoirs stuk. Zo vernietigen ze eeuwenoude olijfbomen als dat ze beter uitkomt. Milieu? Wat maakt het ze uit? Geen moer waarschijnlijk. Op de buis haalt het antwoord de vragen binnen enkele seconden in. De oorlogsbeelden zijn op het tv-filmpje snel gesneden: na de oprukkende tanks, na de roetwolk uit de knalpijp, wordt de dood uit de loop getoond. En langzaam zwenkt de camera mee. Ver weg ploft de granaat neer op een groepje huizen. Wat wegspuwend vuur van de inslag en een wolkje stof. Een woning, een school, een ziekenhuis? Geen beweging daar meer te zien. 'Het milieu' telt even niet...

■ Kortstondig incident

Oorlog tussen mensen sleept natuur en milieu als vanzelf met zich mee. Hoe smeriger de strijd, hoe minder selectief slachtoffers worden gemaakt. Naast de mens worden planten en dieren vaak in gelijke mate getroffen. Toch, bijna vanzelfsprekend, vrijwel ieder gewapend conflict is voor diezelfde natuur slechts een kortstondig incident, een rimpeling in de geschiedenis. Planten en dieren hebben geen geheugen. Ze nemen de draad gewoon weer op. Dat is mooi meegenomen. Mensen lijden soms nog generaties. Als de doden zijn geborgen en begraven, als de mijnen zijn geruimd, als het oude wapentuig is weggehaald, hergebruikt, als de huizen zijn herbouwd, dan nog blijft het oorlog. Voor de natuur niet. Zij lijkt taaier. De maat van de menselijke strijd legt het meestal af tegen de grootte en het uithoudingsvermogen van de natuur. Zelfs op de meest verbrande plekken doet de natuur al snel een poging het verloren gegane terrein terug te winnen. Zaden kiemen in de omgewoelde grond, vogels zien een prima nest in een half afgerukte boomtak, een diepe bomkrater kan plotseling een poel voor salamanders of padden zijn. Zelfs de meest toegetakelde slacht-

velden bleken een enorm herstelvermogen te hebben. Half Noord-Frankrijk bleek in 1918 een grote, lugubere modderpoel, met talloze boomskeletten als enige oriëntatiepunten. Vanzelfsprekend, het heeft even geduurd, maar nu is er tussen Verdun en Ieperen weer een vertrouwd beeld. De natuur heeft haar rechten hernomen. De spreekwoordelijke klaproos heeft het er weer voor het zeggen. De oorlog zit onder de grond, niet er boven.

■ Gevecht tegen onszelf

Nederland is gelukkig een tamelijk vredig land. Vanzelfsprekend zijn de litten van 1940 en van 1944/45 nog wel aanwijsbaar. Maar veel is het toch niet of je moet plaatselijk heel goed bekend zijn. En in dat vredige land worden zelfs de tanks goed afgesteld. In de krijgsmacht is 'het milieu' als aandachtspunt redelijk aanwezig. Het leger, als bedrijf, kent ook een 'bedrijfsinterne milieuzorg'. Met alle discussies daaraan verbonden over de redelijkheid of onredelijkheid van een aantal richtlijnen en maatregelen. Milieubehoud is meer een gevecht tegen onszelf dan tegen de ander. De krijgsmacht, onze krijgsmacht boft. Er heerst daar een zekere mate van orde en ook tucht. Beter dan in de burgermaatschappij kunnen een aantal zaken goed worden geregeld, afgedwongen op onze eigen wil, op ons eigen onvermogen. Gelukkig maar dat we alleen nog maar die eigen oorlog behoeven te voeren. De overwinning is daar zeker nog niet binnen, maar de strijd is in ieder geval wel een stuk milieu-vriendelijker dan in de Kaukasus, rond Mostar of waar dan ook op de beeldbuis.

Frits Maas

VERTREK BLAUWHELMEN DESASTREUS VOOR BURGERS EN KRIJGSMACHT

Dat het eventueel onvermijdelijke vertrek van de Blauwhelmen uit Bosnië desastreus zal zijn voor de burgers in de zogenaamde veilige gebieden is vanzelfsprekend. Overgeleverd worden aan de Servische belegeraars is een rampzalig perspectief. Het betekent honger, vervolging, verplaatsing, gevangen genomen worden, en voor een aantal marteling en dood. Het bevel tot terugtrekken kon wel eens sneller genomen worden, dan wenselijk is. Te veel is benadrukt dat UNPROFOR, de VN-blauwhelmen, te kort geschoten zouden hebben, zonder dat datgene wat wel gelukt is tegen dat wat niet lukt werd afgewogen.

■ Kosten-baten analyse

Een kosten-baten analyse van de humanitaire hulpverlening laat ongetwijfeld zien dat het lenigen van de nood van de burgers opweegt tegen de politieke en militaire kosten in de zin van ook gedwongen hulpverlening aan de strijdende partijen en het potentiële of feitelijke gijzelaarschap waardoor efficiënte luchtaanvallen niet mogelijk waren. Het mandaat voor UNPROFOR strekt slechts tot humanitaire hulpverlening en krachtens een Veiligheidsraadsresolutie tot het garanderen van de veilige gebieden. Beide taakstellingen kunnen en konden inderdaad in bepaalde gebieden van Bosnië slecht of niet uitgevoerd worden. Maar bij een eenmaal uitgebroken burgeroorlog, waarbij geen grote economische en politieke belangen op het spel staan was bij gebrek aan bereidheid tot grootschalig militair ingrijpen de humanitaire actie het enige dat de internationale gemeenschap zichzelf toestond. Humanitaire hulp was dan ook niet de garantie dat de door diezelfde internationale gemeenschap al dan niet terecht erkende staat Bosnië aan een nederlaag zou kunnen ontkomen.

Het niet als zodanig bedoelde maar feitelijk wel partijdig uitwerkende wapenembargo bespoedigde de overwinning van de Serviërs, die slechts op basis van hun overwinning een vredesregeling willen accepteren. Op zich is dat een gebruikelijke gang van zaken, tenminste dat was zo de laatste 2000 jaar het geval: de overwinnaar bepaalt de vrede, hoe verwerpelijk die overwinnaar ook moge zijn.

■ Militaire oplossing

Nu de internationale gemeenschap kennelijk die overwinning -terecht- niet aan deze overwinnaars gunt is er een probleem dat zolang de Serven op hun standpunt blijven staan, uiteindelijk alleen militair kan worden opgelost. Die oplossing kan bestaan uit een door hen ernstig genomen dreiging of uit daad-

werkelijk groot militair geweld. Die dreiging zou gevormd kunnen worden door de vrees voor grootschalige luchtaanvallen door de NAVO en een door het opheffen van het embargo met zware wapens uitgerust Bosnisch leger. Als die dreiging echter niet serieus wordt genomen en daadwerkelijk groot geweld door de NAVO en de versterkte Bosnische krijgsmacht wordt aangewend, zal de kans bestaan dat Klein Servië weer partij wordt en de Bosnische broeders te hulp komt, terwijl Kroatië van de situatie gebruik kan maken door de Krajina weer te heroveren. Dan zal grootschaliger dan voorheen de hele oorlog weer over gedaan worden. En dan zal het de vraag zijn of de Serven zich letterlijk naar de onderhandelings-tafel laten bombarderen. Maar misschien moet dat maar gebeuren. Een feit blijft dan dat de blauwhelmen wel niet vervangen zullen worden door VN-groenhelmen en de Veiligheidsraad verlamd zal worden door een veto van Rusland als men te veel wil bombarde-

ren en door de VS als zulks te weinig zou gebeuren. Structurele onenigheid in de Veiligheidsraad zal het gevolg zijn, terwijl de NAVO zich in de ogen van Rusland niet als een verdedigingsorganisatie, maar als een offensieve macht zal manifesteren.

■ Verlies aan legitimiteit

Daar de blauwhelmen kennelijk niet meer konden functioneren en de internationale gemeenschap geen gevechtseenheden op de grond wil inzetten zal men zich noodgedwongen met het luchtwapen moeten behelpen. Maar daar ex-Joegoslavië geen woestijn is en burgers en oorlogvoerenden vaak dicht bij elkaar zitten zal dat effectief bombarderen nogal wat bommen in de aarde hebben. Het resultaat van het terugtrekken van de blauwhelmen is rampzalig voor de vele honderdduizenden in de veilige havens, zeker als van daaruit de Bosniërs straks weer in de aanval zouden gaan en vervolgens weer teruggedrongen worden. Maar ook voor de krijgsmacht en zeker voor de landmacht en niet alleen van Nederland is een terugtrekken van de blauwhelmen een ernstig verlies aan legitimiteit. De rechtvaardiging van de nieuwe krijgsmachten is immers vredesoperaties. Nu blijkt dat als die vredesoperaties vechten inhouden, men hen slechts in uitzonderingsgevallen zal inzetten en voorts dat ook humanitaire acties zowel in Somalië als in Bosnië op niets zijn uitgelopen. De vraag is dan wel of in burgeroorlogen niet per definitie zowel humanitaire acties op den duur niet mogelijk zijn, en ook "peace enforcing", met geweld vrede afdwingen, bij gebrek aan politieke bereidheid en militaire middelen onmogelijk is, tenzij door middel van het luchtwapen in het geval de tegenpartij op dit punt onvoldoende partij kan geven. Wat de toekomst ook brengen moge: in elk geval leidt de Bosnische problematiek niet alleen tot een slechte start van de nieuwe organisatie voor Europese Veiligheid en Samenwerking, maar ook tot een ondermijnen van de rechtvaardiging van de krijgsmacht in het licht van juist die taken, welke voor haar in de nieuwe tijd de rechtvaardiging konden brengen, die met het verdwijnen van de Oost-West tegenstelling verloren was gegaan. Blauwhelmen in Bosnië zullen zowel in het belang van de burgers als ook in het niet uitgesproken belang van de krijgsmacht zo lang mogelijk moeten blijven.

Leon Wecke

DE KOSMISCHE REIZEN VAN ADOLF WÖLFLI

De Zwitserse kunstenaar Adolf Wölfli liet na zijn dood in 1930 een enorme stapel tekeningen na: zo'n 25.000 grote vellen, waarvan iedere centimeter is gebruikt en tot aan de rand is volgetekend. Wölfli, die zichzelf zag als een tekenaar, schrijver en componist, noteerde alles wat maar opborrelde uit zijn geest. Muzieknoten, stukken tekst, opgeplakte afbeeldingen en schetsen vormde hij tot één geheel.

Zijn tekeningen zijn een verzonnen verslag van zijn reizen over de wereld en door de ruimte. Het ziet er allemaal vrolijk en energiek uit. Door die energie die er vanaf spat en het gebruik van verschillende afbeeldingen, hebben zijn postergrote vellen papier ook veel weg van muziekclips op MTV, of de hallucinerende lichtshows van House-parties.

Adolf Wölfli

Wölfli had alle tijd voor deze activiteiten, en waarschijnlijk alle behoefte aan dit 'reizen', want hij sleet de laatste 35 jaren van zijn leven in een inrichting voor geesteszieken. Vóór zijn opsluiting in dit tehuis, was hij hard op weg iemand te worden die na een leven lang ploeteren en een trieste jeugd de vergeetelheid zou zijn ingegaan.

Adolf Wölfli werd geboren in 1864 op het Zwitserse platteland in de buurt van Bern. Kort daarna ging het gezin wonen in Bern. De dronkucht van Wölfli's vader zorgde er voor dat moeder Wölfli samen met de kleine Adolf terugkeerde naar het platteland. Daar werd het jongetje geplaatst in pleeggezinnen, waar hij flink werd mishandeld door allerlei bezopen boeren. Hij hoorde pas weer iets over zijn moeder toen zij al enige tijd was overleden. De kleine Wölfli was op dat moment negen jaar en moest het verder alleen zien te rooien. Hij zwalkte

van pleeggezin naar pleeggezin. Hij zag zijn vader nog één keer. Die verscheen nog even in zijn geboortedorp om kort daarna aan een delirium te sterven. Wat ouder geworden, zocht Adolf Wölfli het in de liefde, maar geen vrouw die hem hebben wilde. Hij was te arm. Hij vestigde zich in de stad waar hij een reeks slecht betaalde, ongeschoolde baantjes had. Verdere pogingen om relaties aan te knopen liepen op niets uit.

Het zat Wölfli niet mee en als klap op de vuurpijl, of misschien wel door al die tegenslagen, werd zijn gedrag steeds maffer. Naar aanleiding van een zeden-delict kwam hij voor een periode van twee jaar in de gevangenis terecht. Van een geestesziekte werd nog niet gerept.

In mei 1895 werd Adolf Wölfli betrappt terwijl hij een meisje van drie-en-eenhalf jaar onzedelijk betastte. Hij werd gearresteerd, waanzinnig verklaard en uiteindelijk opgenomen in de inrichting Waldau. De diagnose luidde: paranoïde

schizofrenie. Zijn hele werk is in die richting, waar hij tot aan zijn dood in 1930 bleef, ontstaan. In 1920 schrijft voor het eerst een arts iets over Wölfli's activiteiten, maar de belangstelling vanuit de kunst ontstaat pas in de zestiger jaren.

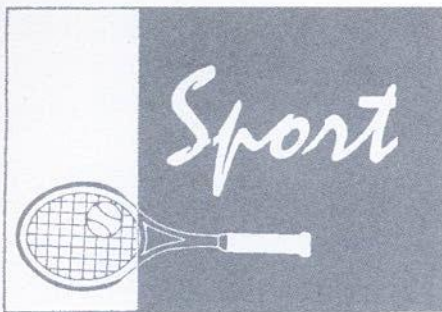
De Franse kunstenaar Dubuffet maakt zich sterk voor kunstuitingen van gekken en outsiders in onze samenleving. Het is grotendeels aan hem te danken dat het gevestigde kunstwereldje de creatieve uitingen van dergelijke mensen serieus neemt.

In Nederland, in museum De Stadhof in Zwolle, was een tentoonstelling van Wölfli's werken te zien. Verdeeld over twee zalen waren vijftig vellen te bewonderen. Het werk van Wölfli zal waarschijnlijk nooit in zijn geheel tentoongesteld worden, daarvoor zou de ruimte van wel honderd musea nodig zijn.

Goed bleek, hoe broos en kwetsbaar zijn afbeeldingen zijn, want het papier waarop hij werkte, is te vergelijken met de soort die ook voor kranten wordt gebruikt. De kleuren knalden desondanks van het goedkope papier. De vreemde perspectieven, de warrelende vormen en het gekrabbel van hele stukken onleesbare tekst, leverden bijzondere effecten op. Dat werd nog eens extra benadrukt omdat het in een statig museum hing en iedereen het eens kon bekijken.

Zo blijkt maar weer, dat zo'n 60 jaar na de dood van Wölfli, zijn razende activiteiten beloond zijn met een plaatsje in de kunstgeschiedenis. Van alle 'gestoorde' kunstenaars, wordt hij immers gezien als de grootste. Misschien wel omdat zijn leven een triest boeltje was. Of omdat zijn tekeningen en verzinsels van fantastische reizen, toch de werkelijke grootte weergeven van een ziel, die in gevangenschap boven zijn eigen gebreken en tekortkomingen uitgestegen is.

Theo Paymans

MURW DOOR HET GELD

De Koninklijke Nederlandse Voetbalbond heeft geen arbeidsverhouding met de Oranje-spelers. Dus valt er niets te eisen, af te dwingen of te chanten: de KNVB kan slechts hopen dat het 'eergevoel' van Oranje-kandidaten groot genoeg is om af en toe ook een iets gematigder premie te ontvangen. Dat was dus niet het geval bij de Ajax-kern toen een vriendschappelijke interland tegen Portugal op stapel stond. Het afzichtelijke duel in kwestie is inmiddels al lang en breed vergeten, maar het principiële conflict niet.

De boycot van de Ajacieden ging uit van de Ajacieden zelf. Prachtig dat niet-werknemers zich niet-gebonden achten aan hun niet-superieuren. Daar moest toch iederéén vrede mee hebben. Het kwam helaas tamelijk belachelijk over dat die Ajacieden doorgaans alleen met toestemming van de clubleiding naar buiten mogen treden en dat de jongeren (Kluivert) al helemaal hun kop moeten

houden, maar goed, dat is de Wet van Van Gaal. De wet van Hiddink is een andere. Noodgedwongen moet hij een heel scala van partijen te vriend houden: niet alleen de gegadigden voor Oranje, maar evenzeer hun clubs, de medici van die clubs, de bond, de media, de sponsors, kortom een

gigantisch zootje ongeregeld. De wet van Hiddink luidt: *Ik ben per definitie de lul; het is zaak zo weinig mogelijk slapte te tonen.*

De eerste testcase is wat dat betreft in zijn voordeel uitgevallen.

Niettegenstaande het feit dat Hiddink in wezen een zachtardig iemand is.

Hij hield zijn poot stijf en zei tegelijk "Ajax te begrijpen?"

Ik kan me nog goed herinneren dat Hiddink als enige vertegenwoordiger van de 'officiële' voetbalwereld - hij was destijds trainer van PSV - aanwezig was bij de begrafenis van Frans

Ensink, één van de beste maar ook meest kritische voetbalverslaggevers die Nederland ooit kende. Andere trainers haatten Ensink, ze heulden liever met hielelikers en kontkruipers, maar Hiddink kon de afstandelijkheid van Ensink waarderen. Omdat hij zijn oordelen baseerde op kennis, niet op geruchten of vermoedens.

Zelf was ik ook op die begrafenis. Ik zei Hiddink - als collega van Ensink - dat ik het enorm waardeerde dat hij naar Amsterdam was gekomen. Hij vond het hoogst normaal en het klonk allesbehalve als een cliché.

Sindsdien acht ik Hiddink. Ik heb hem de KNVB nooit gegund maar ik gun hem dat hij slaagt als bondscoach. Waarschijnlijk is het niet. Want op de een of andere manier gaan alle fatsoenlijke en menselijke trainers in het Nederlands voetbal ten onder. Ik kan me nog goed herinneren dat ene Atte - Bouma was de achternaam, als ik het wel heb - een club uit het noorden (Cambuur?) onder de hoede kreeg. Een paar maanden werd hij gedooft, omdat de pers massaal naar Leeuwarden toog. Lange haren, Groen-links-avant-la-lettre, anti-voetbaljungle: Bouma was een buitenbeentje pur sang en trok daarom enorme belangstelling. Maar die belangstelling was ook weer razendsnel weggeëbd. Want in de voetbalwereld mag je wel een paar weken afwijken, als je je daarna maar onvoorwaardelijk aanpast. Dat deed Atte Bouma dus niet. Joost

mag weten waar hij gebleven is. Sindsdien is excentriek gedrag in het voetbal alleen maar ongewenster geworden. Spelers die in hun vrije tijd zonder

clubtenu de eigen tuin bewerken, staat een fikse boete te wachten. Sterker nog: ze zijn op straffe van een schorsing verplicht om dagelijks hun sokken (met sponsoropdruk) te wassen.

De clubs hebben geur-scouts in dienst om overtredingen in dat opzicht tot in de diepste krochten van Vinkeveen en omme-landen onverbiddelijk vast te stellen.

Tijdens de wedstrijd moeten ze 'gedrevenheid' tonen: één verkeerde gelaatstrek, één nonchalante beweging en ze kunnen hun loopbaan vergeten. Alleen daaruit

kan ook de mislukking van

Dennis Bergkamp bij Inter Milan worden verklaard. Ooit was hij 'mijn' voetballer van de toekomst: scherpe blik en mooie bewegingen. Iemand die zichzelf moest kunnen zijn om voor schitterende daden te kunnen zorgen.

Maar hoe vreselijk strak is niet het keurslijf waarin hij zich heeft laten persen? We zagen hem in die interland tegen Portugal. Een vedette met waarlijk internationale allure en ontembare persoonlijkheid zou af en toe ironisch geglimlacht hebben over de machteloosheid van zijn collega's.

Maar Bergkamp stampvoette, hief een vuist, spoorde zichzelf aan met de meest verwrongen grimassen. Hij was zichzelf niet. En misschien kan hij zichzelf wel nooit meer worden.

Want artisticeit valt niet in een harnas te duwen. Van Gaal lijkt daar misschien in te slagen, maar ook dat is schijn. Op den duur zal de onderwijzer Louis op z'n brave gezicht gaan. Tenzij alle voetballers tegen die tijd door het geld murw zijn gemaakt.

Hans van Wissen

**DE REGERING
MAG WEL OPSCHIETEN
MET HET VERHOGEN
VAN DE DIJKEN**

WANT

**IN APRIL '96
WORDEN
DE LAATSTE
DIENSTPLICHTIGEN
OPGEROEPEN!**

Vergis ik me ? Of helaas toch niet ?

Overheid en politici hoor ik zeggen: "mensen moet geprikkeld worden om te gaan werken, de WAO wordt uitgekleeft, de uitkeringen bevroren of verlaagd. Als we dat doen, dan zal de burger minder kieskeurig zijn en niet ten onrechte een uitkering ontvangen". De suggestie wordt gewekt dat het zijn eigen schuld is dat hij van de gemeenschap afhankelijk is; en daarvan profiteert.

Rondom me heen: jonge mensen, oudere mensen die uit het arbeidsproces zijn gevallen, van hoog tot laag geschoold, van heel gezond tot weinig gezond, bereid tot veel om maar aan het werk te komen, ze willen aanpakken, niet staatsafhankelijk zijn; maar het werk is er niet! Of: het werk dat er is kunnen ze niet aan. Of het werk is er slechts voor een beperkte tijd. Wat ze ook proberen: ze blijven werkloos, korter, langer, gevangen in uitzichtsloosheid.

Dikke rapporten door wetenschappelijke en overheidsinstellingen gemaakt: volledige werkgelegenheid is een illusie: met name mensen met weinig tot geen opleiding kunnen het al helemaal vergeten. Voor het individu een ramp, voor de samenleving een tijdbom!

Hoe kan dat toch: die twee niet met elkaar te verenigen benaderingen? Is het zo dat de mensen, die het geluk hadden een opleiding te volgen, passend werk vonden, in de hoog-technologische samenleving (nog) meekunnen, gezegend zijn met een (nog) goede gezondheid en daarbij (nog) de kracht hebben om voor hun plekje te vechten, is het

zo dat zij echt menen dat iedereen dat moet kunnen? Dat iedereen die mogelijkheden en dat geluk moet kunnen hebben?

Wat mij betreft begint het steeds meer te lijken op een strijd tussen de haves en de haves not, de machtigen en de machtelozen, de werkenden en de werklozen, de gezonden en de zieken, de jonge mensen en de bejaarden, mensen die meekunnen en mensen die in deze samenleving het niet bij kunnen benen.

Wat dat betreft zou ik me graag vergissen.

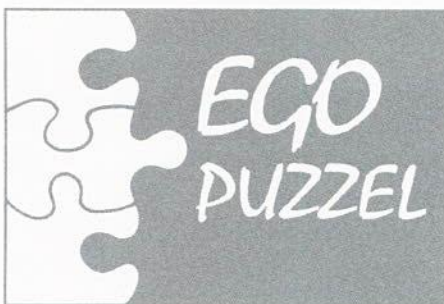
De vorige strijd was die van de uitgebuite arbeider tegen de bezittende klasse. Moet de volgende zijn: de strijd tussen de werkenden en de niet-werkenden, tussen de machtigen en de machtelozen?

Wat mij betreft: ik hoop dat ik mij vergis.

Die sociale en morele blamage wil ik niet meemaken!

Wat vind jij?

Steven

De oplossing van het kruiswoordraadsel in het maartnummer luidt als volgt:

Horizontaal: 1-pedalen; 6-oesters; 7-rel; 8-musje; 10-aronskelk; 11-ommekeer; 15-eelt; 16-nis; 18-pokeren; 19-buitelen. Vertikaal: 1-pool; 2-discussies; 3-lee;

4-nest; 5-vermaak; 9-rommelzooi; 12-einde; 13-rijst; 13-oen; 17-deze.

Vergelijkingen

Hieronder vindt u een niet alledaagse puzzel, de zogenaamde vergelijkingen:

Voorbeeld:

1: reu+ton+ad = sun+git+ger+eb

Oplossing:

1: Donateur = begunstiger

2: hoc+edu = rod+st+abt

3: tor+ce+es = die+el+eg

4: luxe+sie+ef = lust+uit+dien

5: poe+ini = gen+min

6: gil+ee+ir = dot+ginds+es

7: rus+es+ei = gist+ren

8: rad+it+iet = ver+lever+go+in

VERLOF TIJDENS EEN UITZENDING

FOTO GERARD VAN ERKELENS

Verlof tijdens een uitzending. Opvallend vaak wordt er door het thuisfront over gesproken. Verlangend wordt er naar uitgezien. Even die ander met eigen ogen zien. Elkaar weer vast kunnen houden. Samen dingen doen. Een paar dagen geen teletekst en onrust. Hij/zij is immers in de buurt. En vooral gezellig samen zijn. Tijdens een thuisfrontdag, het samenstellen van een Nieuwsbrief of een toevallige ontmoeting: VERLOF en TERUGKEER zijn de onderwerpen van gesprek. Ook bij de militair die uitgezonden is neemt het verlof veelal een belangrijke plaats in. Even terug naar huis, een paar dagen doen waar jij zin in hebt. Weg van die lui waar je nu een aantal weken mee hebt opgetrokken. Gewoon weer even normaal je eigen leven leven. Toch pakt het verlof nogal eens anders uit dan verwacht en is teleurstelling het resultaat.

Raadvrouw Klazien van Brandwijk-Wiltjer sprak met een aantal "ervarings-deskundigen" en het gesprek had een verrassend verloop.

De afspraak om eens uitvoerig stil te staan bij de beleving van het verlof tijdens een uitzending ligt er al een tijdje. Toch heeft het bijna een half jaar geduurd voordat we rond de tafel zitten: Peter (Klu-er en meegeweest naar Villafranca) en zijn vriend Vincent, Fokko (KL, chauffeur in vml. Joegoslavië) en zijn verloofde Suzanne, John (KM, meegeweest op een schip naar de Adriatische Zee) en Yvon, zijn vriendin.

■ Vrije jongens

We hebben afgesproken het te hebben over het verlof tijdens een uitzending. Suzanne, wil jij beginnen?

Suzanne: Ik had al helemaal geen zin meer in deze afspraak. Er is bij ons nogal wat gebeurd sinds Fokko terug is. We hebben zelfs gedacht om te stoppen met onze relatie. Eigenlijk begon dat al toen hij voor het eerste verlof belde dat hij niet naar huis kwam. Hij wilde met vrienden daar in de buurt op vakantie. Voor mij was er geen ruimte. Nou dat pikte ik dus niet. Kun je je daar wat bij

voorstellen? Dan ken je elkaar vijf jaar. Hij wil mee naar Bosnië, okay. Maar niet thuiskomen met verlof ging me te ver. Achteraf kun je zeggen dat het daar al is misgegaan, niet Fokko?

Fokko: Ik denk het wel. Eenmaal in Bosnië had ik het zo naar mijn zin met de maten, allemaal vrije jongens, dat ik met ze op vakantie wilde. Lekker in de zon, aan zee en verder doen waar je zin in hebt. Dat zei ik dan ook tegen Suzanne. Zij begreep dat niet en legde huilend de telefoon neer. Ik ben toen toch maar naar huis gegaan. Niet dat we elkaar veel hebben gezien, want ik zat voortdurend in de bar met jongens die ik van vroeger ken en die werkloos zijn. Jonge, ik was daar iemand. Suzanne vond ik maar een zeur. Overspannen en aanstellerig. Op Schiphol, vlak voordat ik vertrok, heb ik dat ook zo gezegd. En verder dat ze maar eens goed na moest denken of ze nog wel zin in samenwonen had, want dat ik geen oppas nodig heb. Niet zo fijntjes dus. Eenmaal terug op locatie hoorde ik van de maten dat die een te gekke tijd hadden gehad. Toen baalde ik helemaal en schreef naar huis

dat ik het tweede verlof zeker niet thuis kwam. **Suzanne:** En toen was voor mij de maat vol. Mijn leven hier in Nederland werd beheerst door angst om Fokko en hij leek daar feest te vieren. Nu begrijp ik ook wel dat dat niet zo was, maar toen... Ik heb hem dus geschreven dat ik daar naar toe zou komen en dat we dan maar eens goed over onze relatie moesten praten. Eenmaal op vakantie leek het alsof er nooit wat was voorgevallen.

We hebben de hele periode met z'n tweeën doorgebracht en er is geen overtoegen woord gevallen. Het was gewoon heel knus en gezellig. Ik durfde het niet bespreekbaar te maken, want ik was al lang blij dat het zo ging, al begreep ik er niets van.

■ Gezeur

Fokko: Ja, dat had ik wel door, maar ik had geen zin in gezeur. Ik heb dus gewoon gedaan alsof er niets aan de hand was en van de vakantie genoten. Trouwens ik was er ook wel achter dat ik haar niet kwijt wilde en eigenlijk vond ik mezelf wel een lul omdat ik die eerste verlofperiode zo verknald had. Kijk, Suzanne heb ik nu nog, terwijl ik die maten na Bosnië niet meer heb gezien. Ik weet niet wat er met me aan de hand was. Het leek wel alsof ik mezelf niet meer was. Waarschijnlijk heb ik de spanningen die er tijdens de ritten waren en de dingen die ik heb meegemaakt en gezien gewoon willen verdringen. Was er geen ruimte meer voor anderen, dus ook niet voor Suzanne. Het tweede verlof was net zo idioot als het eerste, maar voor beiden toch prettiger. Het waren beide uitersten en dat is niet goed. Alleen ja, toen ik thuis kwam lukte het toneelspeken me niet meer. We hebben toen

maar hulp gezocht en ik hoop dat het ons lukt om er uit te komen. Suzanne wil ik niet kwijt, maar ik begrijp ook dat zij niet met mij uit de voeten kan als ik niets van mijn gevoelens laat zien en me mee laat slepen door de maten. Voorlopig wil ik niet met uitzending, maar als ik bij defensie blijf zal ik toch nog weleens moeten.

Suzanne: Als het aan mij ligt zoekt Fokko een andere baan en verlengt hij zijn contract niet. Ik denk dat zo'n uitzending niet goed voor hem is. Voor mij in ieder geval niet en als er ooit kinderen komen zie ik me toch ook niet om de zoveel tijd een half jaar alleen thuiszitten.

Yvon: Dat vind ik nogal wat. De keren dat ik John gezien heb tijdens de Adriatische Zee liep het ook niet echt jofel, maar om nu te zeggen dat hij de dienst uit moet?

■ Niet welkom

Wil jij eens vertellen hoe jullie verlof was Yvon?

Yvon: Anders, anders dan bijv. toen hij op Curaçao was geplaatst, of toen met Cambodja. Allereerst was het helemaal niet duidelijk of ik hem wel zou zien in die periode omdat er geen duidelijk vaarschema was. Opeens belde hij dat ik ergens naar toe kon komen omdat ze

daar een aantal dagen in de haven zouden liggen. En dan moet je van alles gaan regelen. Nu ben ik nogal flexibel, maar toch. Toen John op Curaçao zat ben ik er gewoon een aantal weken op vakantie geweest. En toen hij in Cambodja zat hebben we ons verlof in Thailand doorgebracht. Dat was heel fijn. Nu ging dat allemaal rommelig en ik had het idee dat ik helemaal niet welkom was.

John: Natuurlijk was je welkom, anders had ik toch niet gebeld. Alleen het is zo'n opgefokt gedoe. Het begint van te voren al aan boord. Gaan we wel aan wal of niet. Hoeveel dagen heb je. Mag je van het schip. Noem maar op. En dan heb ik het nog niet over de geintjes onderling. Allemaal platvloers en iedereen wil die mooie meid die op de foto boven mijn kooi hangt wel eens in het echt zien. Ja, en er waren wat spanningen aan boord. Zaken die je na verloop van tijd gaan ergeren. Mensen die je neus uitkomen. Ja, en toen kwam jij. En jij kreeg de volle lading. Vooral toen je zei dat het net een gewone trip leek. En het was geen gewone trip. We liepen oorlogswacht. Er kon gewoon wat gebeuren. Maar dat snapt blijkbaar niemand. Zo'n schip dobbert maar wat, denken ze in Nederland. Iedereen vergeet dat we een saai, soms gevaarlijke klus hebben. Natuurlijk rijden we niet op mijnen of in

ravijnen, maar we moeten soms wel linke dingen doen. En je weet nooit of een schip dat je moet controleren rare dingen gaat doen. Maar daar hadden we het niet over. Het gaat over verlof. Ik was ontzettend aan verlof toe en ik wilde jou zien. En toen viel het tegen. Jij wilde dingen zien en ondernemen en ik wilde alleen een goed bed, een lekker bad en jou. En dan heb je dus een probleem.

■ Sex-object

Yvon: Ik begreep je niet. In Cambodja was het veel gevaarlijker. Was het allemaal veel primitiever en daar wilde je de jungle

in, terwijl je nu niets wilde. Ik had me ingesteld op naar musea gaan en dat soort dingen. Ik begreep er niets van. Je snauwde en grauwde. Ik was dan ook blij dat ik naar huis kon. Ik denk niet dat ik weer zo impulsief een ticket koop en ergens heen vlieg. Of ik moet me anders instellen. Dat kan ook natuurlijk. Maar het was niet leuk. Helemaal niet. Ik leek verdorie wel privé-bezit, sex-object. En dat ben ik dus niet.

John: Nee, natuurlijk ben je dat niet, maar ik verlangde zo naar jou. Niet alleen naar de sex, maar gewoon jij en ik dichtbij elkaar. Dat is toch normaal?

Vincent: Natuurlijk is dat normaal, maar ik begrijp denk ik wel wat Yvon bedoelt. Toen Peter tussendoor thuis kwam, was het ook net alsof hij maar één ding wilde. Vrijen, vrijen en nog eens vrijen. Ja en ik ben meer. Ik heb ook iets te vertellen, weet je. Ik ben niet alleen maar een lijf dat je gebruikt!

Yvon: Ja, daar lijkt het wel op. Een gebruiksvoorwerp. Ik had daar geen zin in en vond dat ook griezelig. Zo ken ik John helemaal niet.

Fokko: Ja, kom zeg, als je elkaar zo lang niet hebt gezien mag je toch zeker wel seks willen. Dat lijkt me heel gezond. Je zit alleen met kerels op een kamp of op een schip en dan wil je in je verlof gewoon genieten van wie je houdt.

Vincent: Tuurlijk, dat is normaal. Maar houden van laat je niet alleen maar merken door seks. Er is ook nog zoiets als intimiteit of zo.

■ Praten

Peter: Ik vind dat je overdrijft zeg! Natuurlijk wilde ik met je vrijen toen ik je zag. Praten kan ik met iedereen.

Suzanne: Dat is toch te gek. Praten kan ik met iedereen. Natuurlijk, maar met mij praat je toch anders als met Vincent? Ik vond het heerlijk om die tweede verlof periode zoveel bij elkaar te zijn. En het was geweldig om te vrijen, maar er moet wel meer zijn. Juist tijdens zo'n verlof. Eindelijk kun je weer eens gewoon praten. Ben je niet afhankelijk van brieven of telefoon. Kun je de echte verhalen horen. Nu pas weet ik wat Fokko ook heeft meegemaakt. Als hij dat tijdens het verlof had verteld hadden we er naderhand over kunnen schrijven. Nu komt het er later allemaal uit. Je moet toch vertrouwen in elkaar hebben. Dan hoeft je dat soort zaken toch niet achter te houden?

Peter: Bij ons was het natuurlijk niet zo gevaarlijk en ik heb Vincent regelmatig gebeld. Maar hij is toch mijn partner. Daar doe je dus meer mee dan praten.

Vincent: Ja, dat lijkt me ook, maar praten is een wezenlijk onderdeel. Natuurlijk was het daar niet gevaarlijk, maar je was wel weg, je kon wel andere mensen ontmoeten. En jij wilde daar niet over praten. Soms leek het wel of je daar ook iemand had.

Peter: Wat een onzin zeg. Wil ik met je naar bed, moet ik praten. En dan zou ik een ander hebben. Er is óók zoiets als vertrouwen weet je!

HALLO PETER, HOE IS'T MOOI ZO! ZEG, JE
WEET DAT WE DE KAMER OPNIEUW WILLEN
BEHANGEN HE? MOET JE HOREN JOH: BINA
GEKUCHT BEN IK TOCH EERST MAAR'S
NAAR DIE ANDERE ZAAK GEGAAW DIE
VRIEGER IN DE LINDESTRAAT ZAT
HOE HEETIE TOCH MAAR WEE? EH...NOU
DAT MAKT NIET UIT ODK. LEUKE WINKEL
TROMWENS HOOR...MAAR ODED'T BLEEK
DAAR TOCH BINA EEN GULDEN PER METER
OEDKOPER. NOU VRAAG IK JE; EEN GULDEN
DAT SCHIELT NUG AL HE DE KEUS WAS
DAN ODK NIET ZO MOEILIK EN 'T WAS
ECHT DE ZELFDE KWALITEIT. ONKELDOO
E NIETTAN! HET LIKT
OP DE KLEUR DIE WE
WEL IER EEBEN MAAR TETS VULER
NU ODK ANTZETTEND VERSKIL
EN...DUS JE...
LEND...DUS JE...
KEER...KOMEN...
DAN...HEELEN...
VAN...GELEEND...
WIL...DOO...
TENMAN...WEL...
INMIDDE...
EN...BEST...
DUS...
DUS...

■ Vertrouwen

Yvon: Natuurlijk, maar dat koop je niet in de winkel. Vertrouwen daar werk je aan. En in een normale relatie dagelijks. Althans door bij elkaar te zijn en met elkaar te praten. Als iemand een half jaar weggaat wordt dat anders. Maar praten of schrijven over de dingen die je meemaakt, die je beleeft, die je voelt zal je moeten blijven doen. Het is net als Suzanne zegt, op het moment dat je iets van die ander weet kun je delen. Kun je laten weten dat je meeleeft. En, dat vind ik belangrijk, dan heb je soms ook genoeg aan alleen lichamelijke. Want je weet dat die ander je als meer ziet.

Peter: Natuurlijk heb je daar gelijk in, maar tijdens zo'n uitzending lijkt alles anders. Zelfs het verlof. Er gebeurt van alles met je. Op de eerste plaats is die ander er al niet. Ik heb Vincent ontzettend gemist. En mijn reactie om te laten merken dat ik ontzettend veel van hem hou is ook knuffelen. Soms kun je een gevoel ook niet onder woorden brengen. Een gebaar, een knipoog of een aai over z'n hoofd betekent dan meer dan honderd woorden. Ik was ook niet gelukkig met mijn verlof. Het was alsof ik iets moest inhalen, iets goedmaken. Ik vond het heel moeilijk.

Dan maar geen verlof meer tijdens uitzendingen?

In koor: Zeg ben jij gek? Natuurlijk verlof!

Fokko: Als het bij ons nog weer eens aan de orde is gaan we in ieder geval duide-

lijk en eerlijk tegen elkaar zijn. Dat lijkt me een voorwaarde om er iets goeds van te maken. En ik denk dat je zelf niet moet denken dat die ander je alleen maar als seks-object ziet, aldus Peter: Je legt er dan ook zaken in die er helemaal niet in de relatie zijn.

Suzanne: Misschien moet ik wel leren dat Fokko ook wel eens zonder me wil zijn. Dat vind ik wel heel moeilijk, maar stappen met z'n maten kan natuurlijk ook heel gezellig zijn.

Yvon: Dat is lekker rationeel. Ben je gek meid, als je iets hebt samen, dan sta je er ook samen voor. Ik denk dat je moet

blijven praten, juist ook als zaken je dwars zitten. Je terugtrekken leidt nergens toe. Probeer jezelf te blijven. Hou er alleen rekening mee dat er in de tijd dat je elkaar niet hebt gezien bij alletwee van alles is gebeurd. Spreek af dat je daar de eerste dag van het verlof aan besteedt en geniet dan, vooral van elkaars nabijheid en elkaar!

Vincent: Hulde voor die vrouw, ik ben het helemaal met je eens!

Bedankt voor het gesprek.

Klazien van Brandwijk-Wiltjer

DE TASJESDIEF

jeugdfilm voor alle leeftijden

Een goeie film is een goeie film, voor welke doelgroep hij officieel ook is gemaakt. De scheidslijn tussen kinderfilms en films voor volwassenen begint de laatste jaren dan ook steeds meer te vervagen. Spectaculaire tekenfilms als Aladdin en The Lion King trekken publiek van jong tot oud. Sinds het begrip jeugdfilm zijn intrede deed, is er een categorie bijgekomen waar zowel jongeren als volwassenen en zelfs ouderen herkenningpunten in aantreffen. Pelle de veroveraar was zo'n film, evenals My Life as a Dog. De hoofdpersonen zijn jongens, maar de volwassen bijfiguren en de sociale omstandigheden in de beide verhalen zijn minstens zo belangrijk. Beide films werden internationaal bejubeld, en trokken zowel jong als volwassen publiek. Dat zou ook best eens het geval kunnen zijn met *De Tasjesdief*, een in Berlijn onderscheiden Nederlandse jeugdfilm waarin, naast de twaalfjarige scholier, ook een oudere dame en een stel stuurloze probleemjongens een groot aandeel hebben.

Hoofdpersoon Alex is een jongen die het ogenschijnlijk aan niets ontbreekt. Hij is enig kind, zijn ouders werken allebei, hij woont in een mooi huis, zit op klarinetles en heeft een prachtige eigen kamer. Misschien is hij voor een jongen van zijn leeftijd een beetje eenzelve. Sport is niet zijn sterkste kant. Liever ontleedt hij vogel-skeletten, en zijn beste maatje is zijn oma, Roos. Hij zoekt haar dan ook graag op in haar huisje aan de dijk. De dag waarop het verhaal begint, komt Alex op het erf van Roos twee jongens tegen. Hij heeft nog niets in de gaten, tot hij, eenmaal binnen, ziet dat zijn oma aan de verwarming is vastgebonden. De jongens hebben driehonderd gulden gestolen. Alex is woedend en wil dat Roos de politie belt. Maar daar wil ze niks van weten: haar dochter, de moeder van Alex, vindt het al lange tijd onverantwoord dat ze zo alleen en afgelegen woont, en wil haar na een dergelijk voorval zeker in een bejaardentehuis stoppen. Roos laat Alex dan ook beloven om met niemand over de beroving te praten.

Voor Alex zou de kous daarmee af zijn geweest, als niet één van de jeugdige inbrekers hem had opgebeld. De jongen blijkt vroeger bij Alex in de klas te hebben gezeten, en denkt dat Alex hem heeft herkend. Na het telefoongesprek kan hij niet meer terug: nu hij zichzelf bekend heeft gemaakt, vormt Alex een permanent gevaar voor hem en zijn oudere broer, die in feite de kwade genius

v.l.n.r. Aus Greidanus, Olivier Tuinier en Micha Hulshof in De Tasjesdief

van het stel is. Alex wordt steeds brutaler gechanteerd door het tweetal. En al is hij niet bang, hij is tegen de twee sterke, oudere knullen niet opgewassen. Ze vernielen zijn klarinet, en dwingen hem op een bepaald moment zelfs om tasjes van oude vrouwtjes op straat te stelen. Het feit dat de beroving van zijn oma aan het licht zal komen als hij zijn ouders of de politie inlicht, weerhoudt Alex ervan om stappen te ondernemen, maar de situatie ondermijnt hem zo dat hij er ziek van wordt. Zijn vader denkt dat zijn zoon te slap wordt aangepakt en dwingt Alex om met hem te gaan joggen. Hij heeft absoluut niet in de gaten dat het kind met een levensgroot probleem worstelt. Ook zijn moeder is meer bezig met haar dieet, dan dat ze aanvoelt hoe haar enig kind er aan toe is.

Uiteindelijk loopt alles goed af, maar dan is inmiddels een hele serie eigentijdse problemen de revue gepasseerd. Want Alex is met al zijn materiële welstand toch een eenzaam kind dat bij zijn ouders niet het begrip vindt waar hij eigenlijk behoefte aan heeft. En Oma Roos, die niets wilde weten van een bejaardentehuis, heeft veel baat gehad bij een verhelderend gesprek met een maatschappelijk werkster die haar het een en ander heeft verteld over de mogelijkheden van de hedendaagse thuiszorg. Ook een gesprekje tussen oma en haar bemoeizieke dochter en haar kortzichtige schoon-zoon heeft de nodige misverstanden uit de weg geruimd. In de loop van het verhaal is dan al duidelijk geworden dat de beide broers die het de arme Alex zo moeilijk maken, zelf ook geen makkelijk leven hebben. Hun moeder heeft een bruut van een vriend, die haar zoons niet accepteert, en probeert ze te kleineren en te commanderen. Ze voelen zich afgewezen en ongelukkig, en zoeken buiten de deur wraak voor al hun opgekropte gevoelens van machteloze woede. Natuurlijk zijn alle typeringen in het verhaal een tikje uitvergroot, maar toch

vormen de personages stuk voor stuk herkenbare mensen van vlees en bloed, die je in je eigen omgeving dagelijks tegen zou kunnen komen. Dat is de kracht van de film.

In de zware rol van Alex schittert Olivier Tuinier, die al naam maakte in de speelfilms *Het Zakmes* en *De Kleine Blonde Dood*, en in de televisie-serie *Mus*. De jongen wordt door zijn ouders angstvallig buiten de publiciteit gehouden, en meespelen in een film mag alleen als zijn vioollessen er niet onder lijden! Een carrière als acteur staat de jonge ster overigens niet voor ogen: later hoopt hij bergbeklimmer te worden.

In de rol van de oudste van de twee belagertjes maken we kennis met een ander aanstormend talent: Aus Greidanus Jr., zoon van acteurs Aus Greidanus en Sacha Bulthuis, en juist toegelaten op de toneelschool in Maastricht. Ook hij speelt een opvallend goede rol: hoewel hij een abject personage neerzet, weet hij bij het publiek toch ook begrip op te wekken voor de deprimerende situatie waar hij en zijn broertje thuis in verzeild zijn geraakt. Ingeborg Uyt Den Boogaard is het soort oma dat je iedereen toewenst.

Wie na het bovenstaande nog steeds toch denkt: 'O, een kinderfilm, dat is dus niks voor mij', doet zichzelf tekort, en mist de kans op een staaltje Nederlands vakwerk van de bovenste plank. En dat nog wel voor een debuut! Regisseuse Maria Peters (1958) verdient haar sporen al als editor en producent, en leverde commercials en scenario's af, maar een speelfilm had ze nog nooit gemaakt. Het bekroonde jeugdboek *De Tasjesdief* van Mieke van Hooft inspireerde haar tot de grote sprong. Het wachten is, na de prijs in Berlijn, op andere onderscheidingen...

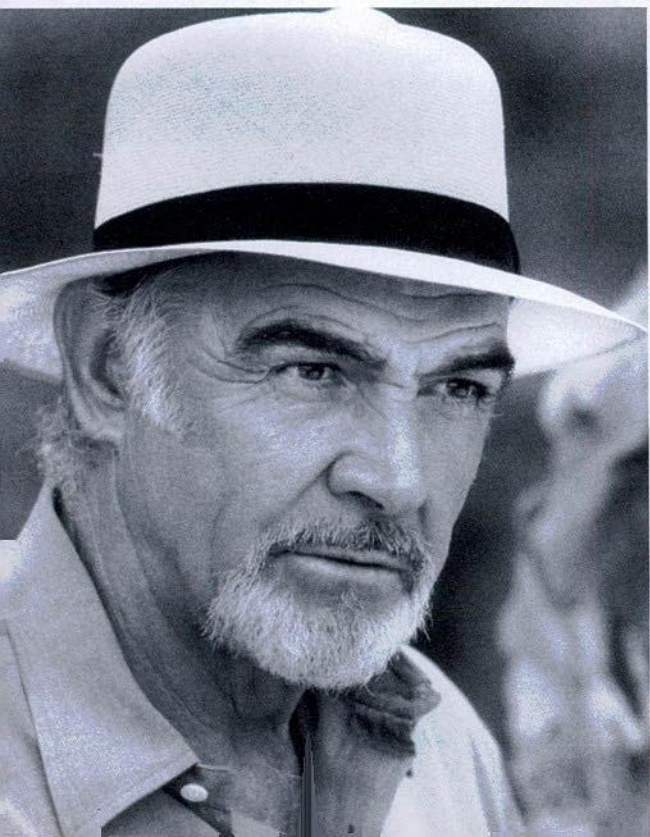
Leonore van Opzeeland

Film in 't kort

JUST CAUSE

Een thriller waarin een lector rechten in ruste, notoir tegenstander van de doodstraf, het opneemt voor een zwarte jongen die volgens zijn oma al acht jaar ten onrechte opgesloten zit, belooft wat. Helemaal als die rol wordt gespeeld door eminence grise Sean Connery. Aanvankelijk heeft hij er weinig zin in, maar als hij zich verdiept in de achtergronden van de zaak, wordt zijn nieuwsgierigheid steeds meer geprikkeld. De knul zou een blank schoolmeisje hebben vermoord, maar de jurist stuit op talloze zwakke plekken in de aanklacht. Vooral de manier waarop de verdachte, volgens zijn eigen verklaringen, indertijd tot zijn bekentenis is gedwongen schreeuwt om een nadere beschouwing. Tot dan toe is *Just Cause* een spannende, knap geconstrueerde film. Maar als het de prof is gelukt om de zwarte jongen vrij te krijgen, mede dankzij de bekentenis van een blanke godsdienstwaanzinnige mede-gevangene, lijkt het alsof een andere scriptschrijver het restant voor zijn rekening heeft genomen. De film krijgt daardoor een merkwaardig slot, vol onwaarschijnlijke wendingen en onthullingen. Niets is wat het lijkt, is de boodschap die het publiek aan deze geforceerde ontkenning dient te ontnemen. Connery blijft desondanks prima overeind.

Sean Connery in *Just Cause*

THE MAN WITHOUT A FACE

Mel Gibson speelt in *The Man Without a Face* de hoofdrol, zijn maatschappij produceerde de film en hij debuteert er tevens mee als regisseur. Hij liet voor dit huzarenstukje zijn mooie kop op een verschrikkelijke manier grimeren, want hij is een leraar die als gevolg van een auto-ongeluk gedeeltelijk is verbrand. Hij slijt zijn dagen als een soort kluisenaar in een prachtig huis aan zee. Bij toeval komt hij in contact met een jongen die dringend bijles nodig heeft om toegelaten te kunnen worden tot een militaire opleidingsschool. Bij het joch thuis loopt het allemaal niet zo lekker, zodat hij een vertrouweling best kan gebruiken. Maar over de verminkte man doen in het dorp vreemde geruchten de ronde. Pas wanneer de politie er aan te pas is gekomen, wordt duidelijk hoe de vork werkelijk in de steel zit. Hoewel de film soms een beetje knullig en houtenig aandoet is de emotie die over het voetlicht komt, wel oprecht. De interactie tussen de twee eenzame ploeters, de verminkte, ten onrechte van allerlei dubieuze praktijken verdachte leraar en het vereenzaamde jongetje dat zijn vader verschrikkelijk mist, krijgt voldoende body om benieuwd te zijn naar hoe het hen verder zal vergaan. Maar de mannenverslindende moeder en de twee al te bijdehante zusjes van het jochie blijven wel erg aan de oppervlakte. Als vingeroefening mag *The Man Without a Face* geslaagd genoemd worden. Maar nu het echte werk, Mel!

Mel Gibson in *The Man Without a Face*

SHALLOW GRAVE

Een zwarte komedie in de beste zin is de Britse productie *Shallow Grave*. Je moet tegen een stootje kunnen en over een behoorlijke dosis gevoel voor cynische grappen beschikken, maar dan is het ook wel genieten geblazen! Twee mannen en een vrouw zoeken een kamergenoot. Na een serie gesprekken kiezen ze een kalme vent die vooruit betaalt. Contant. Vier en twintig uur later ligt hij dood op zijn bed, met daaronder een koffer propvol bankbiljetten. De drie besluiten na enig overleg om het geld te houden. Daartoe dienen ze zich dan echter wel van het lijk te ontdoen. Ze weten

niet dat de dode door een groep criminelen wordt gezocht, omdat er met smart op de koffer geld wordt gewacht. De situatie ontrolt zich op een even verrassende als bloedstollende manier... Schitterend geschreven en gespeelde rollen, een in fascinerende kleuren geschilderd, prachtig appartement en een cameraman met net zoveel fantasie en gevoel voor zwarte humor als de rest van de crew maken *Shallow Grave* tot een heel gewoon stuk amusement.

Scene uit *Shallow Grave*

AMATEUR

Een tikje in dezelfde stijl en voor hetzelfde publiek van fijnproevers gemaakt is *Amateur* van Hal Hartley die met titels als *Trust* en *Simple Men* inmiddels al een geheel eigen publiek om zich heen verzamelde. In een franjeloze, onnadrukkelijke stijl presenteert hij zijn personages, vrijwel altijd mensen die niet in staat zijn om werkelijk contact te maken of elkaar echt te begrijpen. In *Amateur* onderstreept hij dat aspect nog eens extra via hoofdperson Thomas. Als de film begint ligt hij bewusteloos op straat, uit het raam gekieperd door zijn wanhopige echtgenote. Hij wordt op sleeptouw genomen door een uitgetreden non die nu haar kost verdient met het schrijven van porno. Zij gelooft dat God haar op een dag haar missie zal wijzen. Thomas ontpopt zich als een vriendelijke zachtmoedige man, maar hij is zijn geheugen kwijt en weet dus niet dat hij een verleden heeft als gewetenloze crimineel. De derde figuur is Sofia, de vrouw van Thomas, en nu doelwit van een groep gangsters. Juist het uitgewiste geheugen van de centrale figuur is de oorzaak van de talloze misverstanden waar het verhaal van aan elkaar hangt. Hartley zelf noemt *Amateur* een actiefilm, maar Arnold Schwarzenegger of Sylvester Stallone zouden zich in zo'n excentrieke setting bepaald niet thuisvoelen. Isabelle Huppert, altijd in voor een experiment, schittert als de non, naast Martin Donovan, paradepaard van Hartley, in de rol van Thomas.

L.v.O

Martin Donovan in *Amateur*

DE LANDMACHT TWEE EEUWEN TE BOEK

Woensdag 8 februari j.l. opende de
Staatssecretaris van Defensie,
drs. J.C.Gmelich Meijling,
de tentoonstelling "Presenteer! De Nederlandse
militair twee eeuwen te boek (1795-1995)"
in de Koninklijke Bibliotheek (KB) te Den Haag.
De samensteller van deze expositie en de
schrijver van de catalogus, de heer Jacques
Bartels (zoon van een artillerie-generaal),
is een verwoed verzamelaar van boeken en
prenten van het Nederlandse leger.
Aan de hand van zo'n 120 boeken uit de
collectie van de KB laat hij zien hoe de
geschiedenis van de Nederlandse landmacht en
haar militairen vanaf 1795 is verlopen.

Waarom ligt de start van deze
tentoonstelling bij het jaar
1795?

In januari 1795 werd de
Bataafse Republiek opgericht
nadat de Franse troepen
Nederland waren binnenge-
trokken. Al onder stadhouder Willem
IV ontstond er verzet tegen de regenten-
heerschappij met als gevolg dat in toene-
mende mate groeperingen zich van
Oranje afkeerden. Onder stadhouder
Willem V ging het al niet veel beter.
Nadat in Frankrijk, in 1789, de revolutie
was uitgebroken trokken Franse le-
gers op naar ons land. In december 1794
viel Nijmegen en in januari 1795
Utrecht en Arnhem waarop Willem V
met zijn familie naar Engeland vluchtte,
de Republiek der Zeven Provinciën op
hield te bestaan en de Bataafse
Republiek was geboren. Al vrij snel na
de omwenteling werd er een begin ge-
maakt met de reorganisatie van het leger
naar Frans model.

Deze beknopte historische inleiding ver-
duidelijkt waarom Bartels koos voor de
startdatum van deze tentoonstelling.
Het oudste boek dat op de expositie te
zien is, is getiteld "Handleiding tot den
burger wapenhandel voor de Bataafsche
gewapende burgermagt" en werd in
1796 gedrukt bij Van Cleef te Den
Haag. Via de tentoongestelde boeken
ontrolt zich de (militaire) geschiedenis
van Nederland met veel aandacht voor de
veldslag van het Schoon Verbond, beter
bekend als de Slag bij Waterloo (de van
Elba ontsnapte Napoleon werd in 1815
tijdens deze slag door de geallieerden de-
finitief verslagen). Terzijde: De totale
verliezen aan Nederlandse kant bedroegen
4147 man en ... 1630 paarden. Een ander
"hoogtepunt", waar op de ten-
toonstelling nogal wat aandacht aan
wordt besteed, betreft de Tiendaagse
Veldtocht in 1831 (tegen de opstandige
Belgen). Aan deze veldtocht werd niet
alleen deelgenomen door het reguliere
leger maar ook door schutterijen en stu-
dentenweerbaarheidskorpsen uit Gro-
ningen, Franeker (toen nog universiteits-
stad), Leiden en Utrecht ("heldenda-

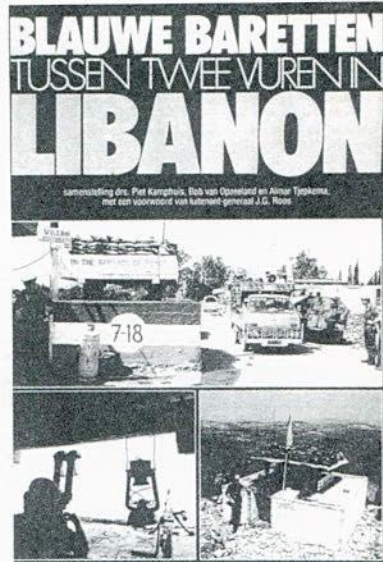
den" welke tot op de dag van vandaag
nog immer door leden van deze verenig-
ingen worden bezongen).

Voor een groot deel bestaat de tentoon-
stelling uit uniformboeken en veel ge-
schiedschrijvingen van bijvoorbeeld het
Korps van de Rijdende Artillerie, de re-
gimenten grenadiers en jagers, maar ook
van de belangenverenigingen. Afgezet
tegen Waterloo en Tiendaagse
Veldtocht komt de Tweede
Wereldoorlog er met slechts enkele boe-
ken maar bekaaid vanaf (o.a. over de
mobilisatiedagen 1939-1940, de voor-
malige Prinses Irene-brigade en het be-

Andries de Jong

minderen meerderen mensen

leven en geleefd worden
in de militaire dienst

kende boek van G.H.Hoek
"Doodenwacht bij onze geval-
lenen"). Dat is evenzeer het ge-
val met de oorlog tussen
Nederland en Indonesië (1946-
1949). Daarentegen zijn de roe-
rige zestiger en zeventiger jaren

met Andries de Jong ("minderen meer-
deren mensen"), Cor Hakkert ("Een
boekje open over de officieren"), Fons
Burger (over de geschiedenis van de
VVDM) en "Het rode boekje voor sol-
daten" van de linkse BVD weer redelijk
vertegenwoordigd. Dat kan, tenslotte,
ook zeker gezegd worden van de deelna-
me door het Nederlandse leger aan cris-
sisbeheersingsoperaties (van Libanon,
Bosnië tot en met Angola toe) waarbij de
kritische kanttekeningen van Gerard
Wondergem ("Je komt anders terug")
en Mimi Mentink-Heshusius ("De
plicht tot hulp: de posttraumatische
stress-stoornis van een Nederlandse
VN-militair") voor tegenwicht zorgen
voor een wat al te ronkend blauwe-ba-
retten-gebeuren.

Enkele boeken had ik graag even uit de
vitrines willen nemen om er wat meer in
te lezen zoals "De waarde van het leger
voor de zedelijke volksopvoeding" van
1ste luit. H.Y.Groenewegen jr. (uit
1924) en "Een woord van raad en on-
derrigt aan de jonge Hollanders, die de
opschrijving tot den krijgsdienst vallen"
van de Barneveldse predikant
R.Speelman (uit 1811).

Al met al had ik geen spijt een uurtje te
hebben doorgebracht in de Koninklijke
Bibliotheek (ondergebracht in het tegen
het Haagse Centraal Station aangeplak-
te Babylon).

Wim Heij

*De tentoonstelling "Presenteer! De
Nederlandse militair twee eeuwen te
boek (1795-1995)" is gedurende werk-
dagen (9-17 uur) gratis te bezichtigen
tot en met vrijdag 21 april 1995 in de
Koninklijke Bibliotheek te Den Haag.
Bij de tentoonstelling is voor f 20,00 een
geïllustreerde catalogus verkrijgbaar.*

VALHELM

Man, man, dat je schedel niet compleet gespleten is

Vanuit San Bartolomé gaat het op en af, een kilometer of elf lang, naar Ayacata. Klimmen en dalen tussen pakweg duizend en achttienhonderd meter, over volstrekt schaduwloze wegen, bij helder weer en een temperatuur van rond de vijftientig graden. Oh, het is een prachtig landschap, daar in het midden van Gran Canaria. Vulkanisch, dor, volstrekt anders dan de Zuidhollandse eilanden. En die warmte, daar zijn we toch eigenlijk voor gekomen? Want in Zuid-Frankrijk en Spanje hadden we het de afgelopen jaren niet gevonden, lekker fietsweer in het vroege voorjaar.

We passeren het Cruz Grande, op ruim twaalfhonderd meter, dalen heel even en klimmen dan weer, naar de driesprong van Ayacata, linksaf richting Tejeda, waar begeleider P. voor ons en onze metgezellen een middagmaal klaar zal hebben. Die metgezellen zijn we al lang uit het oog verloren, jonger zijn ze, sterker ook, maar à la, het is een fietsvakantie, geen wedstrijd. Vanuit Ayacata nog even omhoog, hier en daar heeft een bergbeekje het asfalt gekozen in plaats van een ordentelijke bedding, maar verkoeling brengt het natte wegdek geenszins.

Ineens kijken we een dal in, dat moet de beloofde tien kilometer afdaling naar Tejeda zijn! M. en ik stoppen even om rond te kijken en dan gaan we het er van nemen. Tik, tik, gaat de ketting, naar het buitenblad, naar het kleinste kransje. Een beetje bijtrappen en daar schieten we omlaag. Een flauwe bocht om een rotspunt? Geen probleem. Een haar-speldbocht? Even een tikje tegen de rem-grepen, lichaam en fiets de bocht in en daar walsen we naar beneden, veertig, vijftig kilometer per uur, sneller soms. M., lichter, voorzichtiger ook, blijft wat achter. Dan zie ik links voor me een dorpje liggen, dat moet Tejeda zijn. Een lang recht stuk nog, een paar bochten en we kunnen aan de soep.

■ Echt raak!

Even kijken waar M. blijft. Ik zie ze niet, kijk weer voor me en daar ligt dat stuk rots. Ontwijken gaat niet meer, op het moment dat ik er van weg wil sturen raak ik het, ik schiet naar rechts, van het asfalt af, de berm in die bestaat uit rots-spuin, in de richting van de rotswand. Ik vlieg van de fiets af en dan is er de weë-ge metalen smaak die zich aandient als je je hoofd echt stoot. Ik zit op zo'n rots-blok, een gordijn van bloed voor m'n ogen Godver, het is echt raak! Ik neem m'n helm af en het bloed komt nu alleen

van boven m'n rechteroog, een vinger-dikke straal. De helm, zie ik, is totaal vernield. Maar ik zie die helm, denk nog, beweeg nog alles wat ik wil bewegen, ik heb het overleefd. Een grote tevredenheid maakt zich van me meester. Ik betast m'n hoofd, op zoek naar de bron van het bloed, een snee. Met m'n zakdoek probeer ik de stroom te stelpen, dat lukt min of meer.

Daar is M., geschrokken. Rustig maar, zeg ik, het is maar een vleeswondje, het had veel erger kunnen wezen, ik hou haar m'n helm voor. Een vleeswondje!

Je hele kop ligt open! En ze heeft al een auto aangehouden, Duitse toeristen, die handdoeken aandragen waar we een soort tulband van maken. Naar Tejeda, naar een dokter.

Eerst belanden we bij de Guardia Civil, een wagen zal voor ons uit rijden. In het plaatselijke gezondheidscentrumje wacht dokter al, gewaarschuwd vanuit het politiebureau. Wat hem te doen staat, heb ik al in de binnenspiegel van de auto gezien, een snijwond van middenop m'n schedel in een boog via m'n rechterslaap tot vlak boven m'n oor, twee smalle rode vlees-randjes en daartussenin een wit vlies. Dokter kijkt even, informeert al gebarend naar bewusteloosheid,

misselijkheid en duizeligheid, waar geen sprake van is. Op de behandeltafel dan maar. Er komt draad, er komt een naald, er komt ontsmettingsvloeistof, er komen operatiehandschoenen, een spuit met verdoving en hij gaat aan het werk. Intussen bespreekt hij met een aanwezige collega de dorpspolitiek, zijn assistente wast het bloed van m'n gezicht, armen en benen, wat stinkt dat trouwens, half-geronnen bloed. Politiemensen, dorpe-lingen, ambulancepersoneel, iedereen komt een kijkje nemen. Een uur later zachte vingerklopjes van de arts langs de wond. Eén, twee, drie...trente y ocho! Achtendertig hechtingen. Of ik even wil gaan zitten, vijf minuten. Duizelig? Misselijk? Nee. Kom er maar af! Hij biedt me een arm en leidt me in een soort vreugdedansje, de duim van zijn vrije hand triomfantelijk omhoog.

Maar ja, gebaart hij, die helm, die wond, dat behoeft een RX-craneo, een röntgenfoto van m'n schedel, daartoe moet ik met de ambulance naar het zie-kenhuis in Las Palmas.

■ Peseta's

Ineens ben ik weer patiënt, liggend op een van de twee brancards in een witte bestelbus met halfgeblindeerde ramen. M. rijdt mee, begeleider P. volgt in zijn auto. Vijftig kilometer, draaiend, kerend over de hellingen, de bestuurder leeft zich echt uit. In het beoogde ziekenhuis blijf ik niet welkom, alleen ziekenfonds-patiënten mogen daar worden behan-deld. Door naar een privé-kliniek waar, het loopt nu tegen zessen, de traumato-loge de bekende vragen stelt. Bewus-teloos? Misselijk? Duizelig? Voor een verder gesprek wordt van de administra-tie een engelsprekende mevrouw opge-trommeld. Hoe dan ook, RX-craneo, maar kunnen er eerst tienduizend peseta's worden be-taald, voor het consult? Contant? Ja,

echt contant. Dat kan, net aan, want wat neem je op een fietstocht meer mee dan geld voor koffie en muntjes om eventueel een taxi te bellen. M. betaalt, ik mag in een rolstoel wachten tot ik bij de röntgenoloog terecht kan.

Moet die ook weer contanten? Die moet ook weer contanten. Een wachtende mevrouw heeft het allemaal eens aangezien en -gehoord en beduidt dat ze wel een oplossing weet. Ze begeleidt M., ook nog immer in fietscostuum, naar een geldautomaat. Als ze terug is, wacht ik nog steeds, nu voor de deur van de röntgenoloog, waar geheimzinnigerwijs meer mensen uitkomen dan er ingaan. Na een uur ben ik aan de beurt. Bij gebrek aan talenkennis werpt de man zich op de tafel en doet me voor, hoe ik moet gaan liggen. Ik doe het hem na en hij gaat aan het werk. Dan wijst hij, met een ok, you go, naar de deur. Vijfenvijftighonderd peseta's ditmaal, de foto's in ontvangst genomen, nada te zien, alles oké, weer naar de traumatologie. Zes uur inmiddels, de Engels-

sprekende mevrouw is naar huis, maar laat er nu een verpleegster binnenstappen die in Frankrijk heeft gewerkt. Die brengt de boodschap over: vierentwintig uur in observatie enne, o ja, vijftienhonderd pesetas voor het gebruik van de behandelkamer. Die observatie, dat ken ik, vierentwintig uur te bed en om het uur gewekt worden om te kijken of er geen inwendige bloeding is opgetreden. Heel vervelend en, heeft m'n huisarts me ooit verteld, de kans op zo'n complicatie is miniem. Liever terug naar het hotel, in de buurt daarvan weten we een meertalige huisarts. P. brengt ons er heen. In een soort Duits worden de bekende vragen gesteld, de arts bekijkt met afgrijzen de resten van de helm en plaatst tetanus- en anti-biotica-injecties. En verder geen zorgen, als er wat is bellen we maar. Geen fietsvakantie meer, de volgende dag. De fiets is niet meer wat hij was, en er zijn weinig spieren die niet stijf zijn. Maar ja, hoe internationaal Playa del Inglés ook lijkt, veel te lezen verkopen ze er niet. Naar huis vliegen? Dat raadt de

arts af, wegens verhoogde kans op diezelfde bloeding. Vier dagen rust dus.

Thuis naar m'n huisarts, die echt schrikt. Wonderbaarlijke afloop, spreekt hij van. Maar prachtige hechtingen, dat wel. Met de fiets naar de rijwielhersteller, die lacht om m'n baseballpet maar bleek wordt van schrik als ik hem afneem. Naar helmenimporteur Specialized ook, de garantie biedt een gratis nieuw exemplaar. Daar ontstaat consternatie. Ik word bekeken, de helm wordt bekeken, nee, zo erg hebben ze het nog nooit gezien, allemachtig! Die snijwond, ja, die moet van de scherpe breukrand van de helm zijn, besluiten we. Een paar dagen later weer naar de huisarts. Hij verwijderd de hechtingen, doet een stap terug en bekijkt me nog eens. Man, man, dat je schedel niet compleet gespleten is!

Jan Stoof

KISTKALVEREN

Je moet je niet laten kisten, wordt wel eens gezegd. Het is overigens een wat problematische toevoeging, vooral als je dit advies op de lange termijn beschouwt. Er komt altijd wel een moment waarop je daar persoonlijk althans betrekkelijk weinig tegen in kunt brengen. Voor kalveren geldt dat al helemaal. Ze hebben niets te zeggen en het kisten begint al op een tijdstip waarop ze nog niet eens bij de moeder weg kunnen. Je zult maar een kistkalf zijn, zo eentje die in Engeland geboren wordt en vervolgens in Nederland in een kist gestopt wordt om daarna naar Engeland, Italië of Frankrijk vervoerd te worden om aldaar geslacht te worden en in mootjes als blank kalfsvlees over de toonbank te gaan. De Engelsen lopen massaal te hoop, zeker als het om paarden, kalveren en honden gaat, terwijl varkens, schapen en kippen zich in minder belangstelling mogen verheugen. In Nederland blijken de kistkalveren amper iemand op de been te brengen terwijl

wij toch niet, zoals de zuidelijke Europeanen, bekend staan als relatief dieronvriendelijk. Om een of andere reden blijkt het kistkalf ons niet te beroeren terwijl zo langzamerhand toch iedereen wel weet dat het opsluiten van kalveren in een kist van 80 bij 1 meter 80, in het donker, zonder stro en met hun poten op een latten vloer, bepaald niet humaan te noemen is. Het eenzijdige voedsel dat tot bloedarmoede en het witte vlees strekt is ook al geen verwennerij. De noordelijke Europese landen voeren overigens, blijkens hun opstelling in Brussel, een veel diervriendelijker politiek dan de zuidelijke landen die meer in levend vers vlees geïnteresseerd zijn dan bijvoorbeeld in een diervriendelijk transport.

Willen de Beneluxlanden het transport per veewagen limiteren tot 12 uur en dan na vier uur rust vervolgens weer 12 uur, de Zuidelijken vinden het dierenwelzijn maar bijzaak. Misschien zouden de politici en met name die uit de zuido-

lijke landen niet alleen wat dichterbij de burger gebracht moeten worden, maar ook wat dichterbij het dier. Zou er niets te zeggen zijn voor een verblijf van - laten we zeggen een week - van de geachte dames en heren in een aantal kisten alwaar ze uitsluitend bloedarmoede veroorzakend voer te consumeren krijgen. Nadien zouden ze een reisje per veewagen moeten maken, waarbij ze zo natuurgetrouw mogelijk als kistkalf of slachtpaard behandeld worden. Alleen bij het eindstation zouden ze niet afgevoerd behoeven te worden maar zouden hen slechts naar hun mening moeten worden gevraagd over de reiservaringen. Aan het eind van de reis zal er nog maar weinig politicus over zijn. Slechts een grijze hoop naamloze ellende zal met moeite uit de veewagen strompelen. Het is misschien dan ook een goed idee om hen, voordat de reis begint, van twee van die stevige pijnloze oormerken te voorzien.

Leon Wecke

Kernwapens

De wetenschap die zich bezig houdt met de problematiek van oorlog en vrede, de polemologie, heeft tot dusver betrekkelijk weinig aandacht geschonken aan het vraagstuk van de Chinese kernbepapening. Toch is China de derde kernwapenmogendheid ter wereld en bezit het meer kernwapens dan Engeland en Frankrijk tezamen.

In zijn studie over "Chinese kernwapens" in Tibet schetst prof. dr. Johan Niezing een beeld van de belangrijkste ontwikkelingen binnen het Chinese kernwapenprogramma. Meer in het bijzonder richt hij zich op de op Tibetaans grondgebied gestationeerde Chinese raketbases en -productiecentra. Tibet wordt door de aanwezigheid van Chinese kernwapens een belang-

rijk politiek probleem. Zeker nu China met voorrang ook nog bezig is een met kernwapensystemen bepapende vloot op te bouwen, voelen India en (in mindere mate) Pakistan zich in toenemende mate omsingeld. Aldus loopt Tibet (gezien zijn centrale ligging tussen India, Pakistan en China) het risico een zogenoemde "theaterfunctie" te verkrijgen. Niezing brengt nauwkeurig de plaatsen in kaart waar de Chinese kernwapens in Tibet staan opgesteld, beschrijft de typen, geeft het geheel een plaats in de Chinese kernwapenstrategie en legt uit welke consequenties dit alles voor Tibet heeft. Prof. dr. Johan Niezing: *Tibet en de Chinese kernbepapening*. Studiecentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108, Nijmegen. 1994. 119 blz. f 20,00. (WH).

Afrika

Buchi Emecheta behoort zonder enige twijfel tot de meest gelezen

schrijfsters van Afrika. Zij werd in 1944 in Nigeria geboren, bracht haar jeugd door in Lagos en studeerde sociologie in Londen. Internationaal brak zij door met haar romans "Als een tweederangs burger", "De prijs van de bruid" en "Vrouwenhandel". Centrale thema's in haar werk zijn het conflict tussen traditie en modernisering, de kracht van familiebanden en de vrijheid van de vrouw. Na vijf jaar betrekkelijke publicitaire rust verscheen (eind vorig jaar) een nieuwe ro-

man van haarhand in vertaling: *Kehinde en de geest van Taiwo*. Hoofdpersoon in deze roman is de, in Londen wonende en werkende, Afrikaanse vrouw Kehinde die zich heeft opgewerkt tot bedrijfsleider van een bank. Bijna dagelijks worstelt ze met het leven tussen twee culturen. Wanneer Albert, haar man, en hun in Engeland geboren en getogen kinderen naar Nigeria terugkeren volgt zij hem na verloop van tijd. Albert hervindt in Nigeria weldra zijn gevoel van eigenwaarde door o.a. een tweede vrouw te huwen. Kehinde daarentegen heeft grote moeite opnieuw te wennen aan het leven in haar geboorteland, niet in de laatste plaats omdat ze haar plek moet delen met een andere vrouw. Uit de "gesprekken" met haar, bij de geboorte overleden, tweelingzusje Taiwo put zij de kracht om uiteindelijk alleen terug te keren naar Engeland. Opnieuw is Emecheta erin geslaagd één van haar geliefde thema's in een vlot geschreven roman op boeiende wijze gestalte te geven.

Buchi Emecheta: *Kehinde en de geest van Taiwo*. In de Knipscheer, Amsterdam. 208 blz. geb. f 39,50. (WH).

Magiërs van Cyprus

Ruim twintig jaar geleden werd op het eiland Cyprus - een snijpunt van drie oude culturen van Griekse, joodse en Egyptische oorsprong - een spirituele groep opgericht met de naam Erevna (onderzoek van de waarheid). Sindsdien zijn er zulke groepen in diverse Europese landen, ook in Nederland, en in Zuid-Amerika en Japan.

Initiatiefnemer was de in 1942 geboren Grieks-Cypriot Kikis Christofides, die in Engeland een opleiding volgde tot werktuigkundig ingenieur. Door de Turkse invasie op Cyprus in 1974 verloor hij zijn baan bij Shell en al zijn bezittingen. Toen vond hij een bestaan in het om-

bouwen en repareren van oude auto's. Steeds belangrijker werden evenwel zijn activiteiten als dienstverlener van Erevna door het bijstaan van mensen in geestelijke nood en spirituele genezingen. Kikis Christofides en zijn oude leermeester Spyros Sathi behoren tot de zogenoemde 'magiërs van Strovolos'. Onder de namen Kostas en Daskalos (=Meester) zijn zij de hoofdpersonen in het tweede boek van Kyriacos C. Markides *Vuur in het hart* (1990). Het verscheen eind '94 bij Ankh-Hermes in een vertaling van Bernardien Sluizer, die zelf op Cyprus kennis maakte met deze 'wonderbaarlijke genezers'. De Grieks - Cypriotische auteur Markides, politiek socioloog in de VS, vatte tijdens zijn vele studie- en vakantieverblijven op Cyprus de afgelopen tien jaren een diepgaande interesse op voor 'de magiërs'. Hij maakte onvoorstelbare staaltjes van paranormale geneeskunst mee en ondanks zijn aanvankelijk grote wetenschappelijke scepsis boeide hem de wereld van Daskalos en Kostas steeds meer. Zijn eigen ervaring met hun geneeskunst, uittredingen, 'onzichtbare helpers', opvattingen over karma, reïncarnatie en liefdevolle dienstverlening inspireerden hem over deze bijzondere mensen te schrijven. Dat leverde voor geïnteresseerden in bewustzijnsverruiming, vergroting van zelfkennis en spirituele groei een buitengewoon boeiend en leerzaam boek op.

Kyriacos C. Markides: *Vuur in het hart*. Ankh - Hermes, Deventer 1994. 320 blz. f 49,50. (FS)

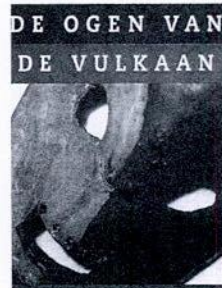
Afrikaanse roman

Dit boek is de poëtische vorm van onze misère. Afrika is een vulkaan. De wereld is een vulkaan. Onze volken zijn vulkanen en hun ogen kijken mij aan:

de ogen van de buik vergeten nooit iets. Zo omschrijft de Kongolese auteur Sony Labou Tansi zijn, eind vorig jaar in vertaling verschenen, roman *De ogen van de vulkaan*, een "mythisch boek" over het menselijk tekort dat zich over alle volken uitstrekt.

In deze roman bezoekt een mystrieuze vreemdeling (met "een pikzwarte baard van een halve meter lang") van kolossale afmetingen (*We hadden nog nooit zo'n reus van een man gezien, noch iemand met zulke ogen, iemand die eruitzag alsof hij alle gedachten ver achter zich had gelaten.*) de stad Hozanna (=Brazzaville), een stad van wanhoop en verval. De verschijning van de kolos, zoals hij vanaf het eerste moment door iedereen wordt genoemd, schudt de locale bevolking wakker. Ze komt tot verzet hetgeen de aanleiding vormt tot een serie bizar-

Sony Labou Tansi

re gebeurtenissen die zich bewegen op de grens van droom en werkelijkheid.

Ook in deze roman bekritiseert Tansi op nauwelijks verhulde wijze zijn afkeer van de huidige machthebbers van de Kongo. Tel daarbij op het feit dat de auteur nog minister van cultuur is van een door de oppositie gevormde schaduwregering en men kan het al raden: Tansi staat onder huisarrest en geniet de twijfelachtige eer bovenaan de lijst te staan van om te brengen tegenstanders.

Een bijzondere, met veel vaart en humor geschreven, roman! Sony Labou Tansi: *De ogen van de vulkaan*. In de Knipscheer, Amsterdam. 1994. 175 blz. f 34,50. (WH).

Kernwapens

Op 7 november 1994 promoveerde Gerard Metselaar aan de Katholieke Universiteit Nijmegen. Titel van zijn proefschrift *Kernwapens als factor van hernationalisatie van buitenslands beleid* (ondertitel: Het effect van nationaal beleid inzake kernwapens op politieke samenwerking in de Navo tussen 1950 en 1980). Volgens Metselaar kunnen kern-

wapens niet worden opgevat als een ordeningsinstrument van het internationale systeem waarmee vreedzaam gedrag van staten kan worden afgedwongen. Met kernwapens kan geen veilig-

heidsgemeenschap op grotere territoriale schaal dan de nationale staat worden gecreëerd. Pogingen om politieke wensen met nucleaire dreiging kracht bij te zetten, richten weinig tot niets uit en bederven slechts de internationale verhoudingen. Ter onderbouwing van deze opvatting stelt Metselaar: Wanneer het binnen de Navo al niet mogelijk is gebleken het bezit van kernwapens te vergemeenschap-pelijken (via de vraag naar een gezamenlijk buitenlands beleid - hetgeen zelfs niet mogelijk is gebleken tussen twee lidstaten van het bondgenootschap, de VS en Engeland) dan kan er zeker geen hoop worden gevestigd op de totstandkoming van een nucleair geweldsmonopolie binnen een mondiale organisatie voor politieke samenwerking, met name de VN.

Dit proefschrift is beslist geen kost om op een achternamiddag even snel weg te lezen. Het is typisch een boek voor de zéér geïnteresseerden in de problematiek van oorlog en vrede. Gerard Metselaar: Kernwapens als factor van hernationalisatie van buitenlands beleid. Studiecencentrum voor Vredesvraagstukken, Postbus 9108. 6500 HK Nijmegen. 1994. 339 blz. f 49,50. (WH).

De romantiek voorbij

Romantiek is een projectie, het overbrengen van een aspect van het eigen zelf op de toekomstige partner. Meestal komt daaraan een abrupt einde wanneer de ver-

binten is eenmaal een feit is geworden. Dit schrijft de Jungiaanse analytica Polly Young-Eisendrath in de inleiding van haar boek *Je bent anders dan ik dacht*, New York 1993. De onlangs bij Servire verschenen Nederlandse vertaling (van Vivian Franken) kreeg twee ondertitels mee: Voorbij de illusie in relaties en Naar een vervullend partnerschap. Deze studie over langdurige liefdesrelaties is goed onderbouwd (60 pagina's noten en literatuurverwijzingen) en toch vlot en goed leesbaar geschreven. Dat komt o.a. doordat de schrijfster een viertal echtparen - die door haar en haar man therapeutisch werden begeleid bij hun huwelijksproblemen - op de voet volgt in hun ontwikkeling, hetgeen vaak heel herkenbare gespreksweergaven oplevert. Polly Young laat ook duidelijk het verband zien tussen gelijkwaardigheid van man en vrouw in een relatie en de ontwikkeling van ieders eigen persoonlijkheid. Daarbij werkt ze met begrippen als 'de vreemde sekse' en 'droomgeliefden': voorstellingen die ieder zich maakt van het andere geslacht, maar die vaak weinig kloppen met de werkelijkheid. Het is dikwijls de oorzaak van het mislukken van relaties, want 'je bent anders dan ik dacht ...' Dat te ontdekken levert aanvankelijk uiteraard teleurstellingen op, maar kan vervolgens ook de weg openen naar

een meer realistische, diepere en respectvolle liefdesrelatie. Polly Young - Eisendrath: *Je bent anders dan ik dacht...* Servire, Utrecht 1994. 448 blz. f 49,50. (FS)

Gedwongen prostitutie

Wanneer in deze rubriek aandacht wordt besteed aan een Engels-talig boek dan moet het wel om een bijzondere uitgave gaan. Dat is in dit geval ook zo. In *50 years of Silence* vertelt Jan Ruff-O'Herne (een Australische vrouw van Nederlandse komaf), op indringende wijze, haar verhaal over de haar door de Japanners aangedane vernederingen. Jan (1923) groeide op in Nederlands-Indië in een welgesteld koloniaal gezin in Semarang. Aan haar onbezorgde jeugd kwam met het uitbreken van de Tweede Wereldoorlog en de komst van de Japanse bezetter abrupt een einde. Jan Ruff

was één van de duizenden jonge vrouwen die door de Japanners met geweld werd gedwongen in een bordeel te gaan werken om, als "comfort women", hoge Japanse militairen te gerieven. Na de oorlog begon ze in Australië aan een nieuw leven: ze trouwde, kreeg kinderen en nam de Australische nationaliteit aan. Haar traumatische oorlogservaringen hield ze jarenlang geheim. Pas vijftig jaar later verbrak ze de stilte toen, eind 1992, Koreaanse vrouwen met hun ervaringen naar buiten traden. Jan besloot dat het tijd was om nu ook haar verhaal te doen. Ze ging naar Tokyo toe om daar, in een publieke hoorzitting, uit de doeken te doen wat haar door de Japanners was aangedaan. Het boek *50 years of Silence* is een indrukwekkend relaas dat het dubbel en dwars waard is om gelezen te worden. Men moet zich niet laten afschrikken door het Engels. Voor iemand die deze taal een beetje onder de knie heeft is dit verhaal heel goed te lezen.

Jan Ruff-O'Herne: *50 years of Silence*. Edition Tom Thompson, Sidney, Amsterdam, New York. 1994. geill. 152 blz. f 28,50. Wordt in Nederland verspreid door In de Knipscheer, Amsterdam, ISBN 1 875892 00 1 (WH).

Wim Heij
Frank Spoelstra

NORMAAL

"Dat is toch normaal?!" zeggen we, soms met een verongelijkt toontje, wanneer we ons gedrag of handelen willen rechtvaardigen of kritiek daarop pàren. Zelden volgt daarop en geanimeerd gesprek, vaak valt er een stilte en gaat ieder er, het zijne van denkend, zijns weegs.

Dat is gebruikelijk wanneer we stilstaan bij wat "normaal" eigenlijk is. Normaal is wat aan de norm voldoet, aan regels van gedrag of handelen waarover men het in een samenleving in meerderheid eens is. Voorbeelden zijn, dat men de deur voor elkaar open houdt, dat men zijn partner niet bedriegt, dat men kinderen niet slaat etc. Die regels voor het gedrag komen niet uit de lucht vallen. Ze komen voort uit waarden. Soms heel oppervlakkige waarden, zoals bij het open houden van een deur: de waarde van beleefdheid. Soms uit waarden, die verbonden zijn met onze diepste overtuigingen, zoals bij het niet slaan van kinderen: de waarde van de fundamentele

gelijkwaardigheid van mensen en daarmee verbonden de lichamelijke integriteit. U zult bij het voorgaande wellicht vraagtekens zetten. Misschien vindt u het vanuit uw waardensysteem heel normaal om bij het door een deur lopen geen rekening te houden met eventuele volgers. Wellicht dat u vanuit uw waardensysteem argumenten heeft om een kind af en toe een pak rammel te geven. Duidelijk is, dat wat ieder van ons voor zichzelf normaal noemt absoluut niet waar of juist of goed of wenselijk hoeft te zijn. Normaliteit zit in onze hoofden, wordt door onszelf ontworpen onder invloed van de samenleving en afhankelijk van de tijd en de omstandigheden. Ooit

was het normaal om elke zondag naar de kerk te gaan, om voor het huwelijk niet met elkaar naar bed te gaan, om vrouwen de mindere van mannen te vinden. Dergelijke opvattingen dateren uit een tijd, waarin de door de meerderheid onaanastbaar geachte waarheden van kerk en staat een voor ieder gelijke "normaliteit" voortbrachten. Die tijd is voorbij en uw waarheid is niet bij voorbaat ook de mijne en daarom is niet meer zo duidelijk of wat u met *dat is toch normaal* bedoelt ook door mij wordt gedeeld. Als we onszelf en onze gesprekspartner serieus nemen, kunnen we ons niet tevreden stellen met de uitgesloten paden, maar zullen we ons moeten en ook willen verantwoorden. Dat is toch normaal?!

Rob Geene

Dit artikel is eerder gepubliceerd in de Griffioen.

Raadslieden – waar en wie

Bureau	Naam	Telefoon bureau	MDTN	Telefoon privé
Wezep/t Harde/ Vlb. Twenthe	L.J.H. (Lex) Beekers	05207-67549/05255-8109	* 06 - 535 - 7549 * 06 - 514 - 6093	038-212656
Oirschot	I.L. (Immy) Beijer	040-627909/627913	* 06 - 549 - 7913	040-627322
Seedorf	J. (Jacques) van den Blink	00-4942817510, tst. 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942848629
Nunspeet	J. (Jan) den Boer	05771-1341, tst. 2492/2498	* 06 - 534 - 2492	03210-18934
Rotterdam/ Doorn	K. (Klazien) van Brandwijk-Wiltjer	010-4539911, tst. 341/381	* 06 - 213 - 341/281 * 06 - 202 - 617	03480-14787
Arnhem	E.Y. (Ellen) Bremer	085-718911, tst. 335	* 06 - 517 - 335	08308-21867
Den Helder	C.C. (Tineke) Dekker-Hundling	02230-52089	* 06 - 209 - 2089	02991-3525
Steenwijk	A.B. (Adri) van Deurzen	05210-15422, tst. 2643	* 06 - 532 - 2643	05220-62273
Den Helder	M.J. (Marias) van Dorp	02230-52405	* 06 - 209 - 2405	035-232142
Den Helder	J. (Joop) Flokstra	02230-56820	* 06 - 209 - 6820	072-641080
Seedorf	R.P. (Rob) Geene	00-4942817510, tst 2285	* 06 - 594 - 2285	00-4942812470
Utrecht (Kmar)	J.J. (Jaap) Geuze	030-366444/45	* 06 - 557 - 6445	075-703705
Assen	W.A. (Bart) Hetebray	05920-58574	* 06 - 541 - 8574	05160-13579
Weert	C.H. (Kees) van der Hilst	04950-82811, tst. 702	* 06 - 578 - 702	013-425425
Driehuis- Den Helder	C. (Carine) van Hinte	02550-61204	* 06 - 219 - 204	01727-13248
Ede	A.H.T. (Ad) Hornis	08380-81826	* 06 - 678 - 1826	030-937808
Harderwijk	I.P. (Irma) Jacobs	03410-76000, tst. 7809/7810	* 06 - 533 - 7810	03417-58156
Blomberg	F.G. (Frits) van de Kolk	00-4952358150	* 06 - 443 - 259	00-4952356621
Seedorf	B.J.T. (Ben) van der Linden	00-4942817510, tst. 2285/2286	* 06 - 594 - 2285	00-4942816195
Utrecht	B.M. (Beernoud) Moojen	030-366444/45	* 06 - 557 - 6444	035-234907
Stolzenau	J.G.J. (Jan) Nauts	00-49633277276	* 06 - 445 - 290	00-495761687
Woensdrecht	V.J.B.M. (Vincent) Peeters	01646-92977	* 06 - 504 - 2654	01640-47215
Amersfoort	K.S. (Kees) Roza	033-607051	* 06 - 500 - 7051	020-6323785
Nijmegen	P. (Peter) Samwel	080-276911, tst. 154/196	* 06 - 511 - 1154	080-563833
Schaarsbergen	G. (Gerard) Snels	085-533377 of 532774	* 06 - 564 - 2774	080-229069
Schaarsbergen	M. (Marijke) van der Stigchel-Wijngaard	085-532752 of 532774	* 06 - 564 - 2774	08382-1675
Breda	J.W.F. (Jan) Sulman	076-273341	* 06 - 529 - 3341	076-872688
Vught	J.E.M. (José) Verheyen	073-881000, tst. 1564	* 06 - 531 - 1564	080-239840
Leeuwarden	G.J. (Gerrit) Vlietstra	058-346826	* 06 - 519 - 6826	05110-73285
Rotterdam	M.C. (Mart) Vogels	010-4539341/281	* 06 - 213 - 341/281	033-952099
Hoofdraadsman	W.H. (Wim) Heij	03404-14436		05210-13657
Stafradsvrouw	J.J. (Joan) Merens	03404-14436 of 20906		085-629745
Coornherthuis (raadsman)	J. (Jan) den Boer	03404-14060		03210-18934
(raadsman)	J.M. (Joost) van Langen	03404-14060		08370-10205

